

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Poznaniu

LPO.410.003.03.2023

Pan
Grzegorz Grzegorek
Dyrektor Zakładu Poprawczego
w Trzemesznie
ul. Adama Mickiewicza 35
62-240 Trzemeszno

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/051 Zapewnienie bezpieczeństwa i działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakład Poprawczy w Trzemesznie, ul. Adama Mickiewicza 35, 62-240 Trzemeszno, dalej: Zakład.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Grzegorz Grzegorek, Dyrektor Zakładu Poprawczego w Trzemesznie, od 1 stycznia 2009 r., dalej: Dyrektor. (akta kontroli str. 5-8)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych. 2. Działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych.
Okres objęty kontrolą	2019-2023 do zakończenia czynności kontrolnych ¹ , lata szkolne: 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontrolerzy	1. Tomasz Juskiewicz, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr LPO/19/2023 z 12 stycznia 2023 r. i nr LPO/55/2023 z 28 marca 2023 r. 2. Mirosław Babkiewicz, specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr LPO/18/2023 z 12 stycznia 2023 r. i nr LPO/54/2023 z 28 marca 2023 r. (akta kontroli str. 1-4, 1307-1310)

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Działalność Zakładu była zorganizowana w sposób umożliwiający zapewnienie bezpieczeństwa, jak i prowadzenie działalności resocjalizacyjnej wobec umieszczonych w nim wychowanków. W Zakładzie na podstawie § 105⁷ rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich⁴ opracowano i stosowano, a po ww. zmianie przepisów z dniem 9 września 2022 r.⁵ - zaktualizowano komplet regulacji niezbędnych dla zapewnienia bezpieczeństwa. Obowiązujący przed ww. zmianą przepisów *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Trzemesznie w przypadku*

¹ tj. 31 marca 2023 r.

² Dz. U. z 2020 r., poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 487, dalej: rozporządzenie w sprawie ZP.

⁵ Na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. poz. 1897); dalej: rozporządzenie w sprawie funkcjonowania ZP.

zagrożenia bezpieczeństwa Zakładu, nie został zaktualizowany w wymaganym czteroletnim okresie.

Zabezpieczenia techniczno-ochronne Zakładu umożliwiały realizację ochrony w sposób zapewniający bezpieczeństwo i były adekwatne do przyjętego systemu ochrony. Liczba nieletnich⁶ nie przekraczała dopuszczalnych limitów. Stosowany w Zakładzie monitoring wizyjny był prowadzony zgodnie z obowiązującymi przepisami a jego zapisy były odpowiednio zabezpieczone przed utratą, uszkodzeniem, zniszczeniem lub dostępem osób nieuprawnionych.

Skład osobowy zmian pracowników ochrony do 8 września 2022 r. był adekwatny do obowiązującego systemu ochrony, jednak po tej dacie (tzn. po zmianie przepisów regulujących status Zakładu) liczba pracowników ochrony na nocnej zmianie była niezgodna z wymogami. Prawidłowo dokumentowali oni realizację obowiązków wynikających z przejścia zmiany, a sposób wykonywania tych obowiązków był weryfikowany.

Nieprawidłowości polegające na nierzetelnym prowadzeniu wykazu podmiotów upoważnionych do pobytu na terenie Zakładu oraz na nierzetelnym dokumentowaniu ich wejścia i wyjścia, nie miały istotnego wpływu na stan bezpieczeństwa w Zakładzie i zostały usunięte w trakcie kontroli.

Użycie wobec wychowanków środków przymusu bezpośredniego było prawidłowo dokumentowane, a za dobrą praktykę należy uznać wprowadzenie i stosowanie wzoru specjalnego protokołu, precyzyjnie dokumentującego cały przebieg zdarzenia z użyciem środka przymusu bezpośredniego.

Izby: adaptacyjna⁷ i izolacyjna były odpowiednio wyposażone, jednak ich liczba nie odpowiadała formalnym wymogom określonym w § 37 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Tryb umieszczania i pobyt wychowanków w izbach: adaptacyjnej i izolacyjnej były prawidłowo dokumentowane. W kontrolowanym okresie doszło do dwóch zdarzeń nadzwyczajnych. Powiadomianie właściwych organów o tych zdarzeniach zostało prawidłowo zrealizowane i udokumentowane.

Wydatki związane z bezpieczeństwem i ochroną Zakładu zostały poniesione zgodnie z obowiązującymi przepisami i zasadami należytego zarządzania finansami publicznymi oraz prawidłowo zaewidencjonowane. Poszczególne obiekty Zakładu w latach 2019-2023 (do rozpoczęcia kontroli) były poddane kontrolom zgodnie z wymogami art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁸.

Zakład zapewniał wychowankom pomoc psychologiczno-pedagogiczną i psychiatryczną oraz planował działania w zakresie jej udzielania. Realizowana działalność resocjalizacyjna była prowadzona na podstawie opracowanych rocznych planów pracy oraz w oparciu o indywidualną diagnozę i indywidualny plan resocjalizacji wychowanków, przy czym nie zawsze plany te opracowywano niezwłocznie po przyjęciu wychowanka do Zakładu. Modyfikacja indywidualnych programów resocjalizacji była dokonywana co najmniej dwa razy do roku, jednak w ośmiu przypadkach z 33 badanych stwierdzono przekroczenie sześciomiesięcznego okresu o jeden lub dwa miesiące.

W trakcie procesu resocjalizacji umożliwiano wychowankom kształcenie ogólne i zawodowe, a także udział w zajęciach o charakterze kulturalnym, oświatowym, sportowym i rekreacyjnym, również poza Zakładem.

⁶ W rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. 1700), dalej: ustawa o resocjalizacji nieletnich i ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969 ze zm.), dalej: ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich.

⁷ Nazwa obowiązująca od 9 września 2022 r., vide: § 37 ust. 2 pkt 8 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

⁸ Dz. U. z 2021 r. poz. 2351, ze zm., dalej: Prawo budowlane.

Zakład współpracował z instytucjami powołanymi do udzielania pomocy w usamodzielnianiu się wychowanków oraz wywiązał się ze swoich obowiązków w związku ze zwolnieniem nieletniego, jednak nierzetelnie dokumentował wykonanie wobec wychowanka obowiązków informacyjnych.

Nagrody i środki dyscyplinarne były przyznawane prawidłowo, przy czym nie odnotowywano daty zdarzenia stanowiącego podstawę zastosowania środka dyscyplinarnego w dokumentacji wychowanków.

Poza jednym stwierdzonym przypadkiem, Zakład wywiązał się z obowiązku informowania rodziców (opiekunów) co najmniej dwa razy w roku o postępach w resocjalizacji wychowanka lub o zachowaniu nieletniego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

1.1. Zakład Poprawczy w Trzemesznie to placówka o wzmożonym nadzorze wychowawczym, z wynikającymi stąd: systemem pełnej ochrony i stosowaniem stałego monitoringu pomieszczeń, w których stale lub czasowo przebywają wychowankowie. Zadania z tego zakresu zostały ramowo ujęte w *Regulaminie Zakładu Poprawczego w Trzemesznie* z 26 lutego 2018 r., zmienionym 22 grudnia 2022 r. i zatwierdzonym 13 marca 2023 r. przez Ministra Sprawiedliwości.

(akta kontroli str. 10-28,125, 1290-1293)

W okresie objętym kontrolą NIK liczba wychowanków w Zakładzie nie przekraczała limitów, ustalonych w liczbie 24 wychowanków przez Ministra Sprawiedliwości¹⁰, ani limitów w liczbie 16 wychowanków, wynikających z arkusza organizacyjnego roku szkolnego. Wynosiła ona od 13 wychowanków według stanu ewidencyjnego z 31 marca 2019 r., (54,2% wykorzystania limitu 24 miejsc i 81,38% wykorzystania limitu 16 miejsc), do 11 wychowanków według stanu na dzień rozpoczęcia kontroli NIK – 12 stycznia 2023 r. (45,7% wykorzystania limitu 24 miejsc i 68,8% wykorzystania limitu 16 miejsc). W poszczególnych latach, na koniec danego roku liczba wychowanków wynosiła odpowiednio: w 2019 r. 12 wychowanków (odpowiednio: 50,0% i 75,0% wypełnienia według limitów), w 2020 r. 11 wychowanków (45,8% i 58,8%), w 2021 r. 11 wychowanków (45,8% i 58,8%) i w 2022 r. 10 wychowanków (41,7% i 62,5%).

(akta kontroli str. 155, 495)

1.2 W latach 2019-2023 (do 12 stycznia) z prowadzonej w Zakładzie *Księgi ewidencji wychowanków*¹¹ skreślonych zostało 30 wychowanków, w tym 29 wychowanków w okresie do 31 sierpnia 2022 r. i jeden - po 1 września 2022 r. Przyczynami skreśleń były¹²: w 17 przypadkach - zwolnienie z Zakładu w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego; w pięciu przypadkach - upływ trzech miesięcy nieobecności w Zakładzie spowodowanej ucieczką, samowolnym przedłużeniem urlopu lub

⁹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁰ W zarządzeniu z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia ich rodzaju i limitu miejsc (Dz. Urz. MS. Nr 6, poz. 20).

¹¹ O której mowa w § 26 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ZP oraz § 19 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

¹² Na podstawie § 78 ust. 1 pkt 1-5 rozporządzenia w sprawie ZP.

przepustki; w czterech przypadkach - warunkowe zwolnienie; w trzech przypadkach – umieszczenie w schronisku, areszcie śledczym lub zakładzie karnym. Skreślenie jednego wychowanka od 1 września 2022 r. dotyczyło upływu 3 miesięcy nieobecności w Zakładzie spowodowanej ucieczką lub nieusprawiedliwionym niepowrotem z pobytu poza Zakładem, o którym mowa w art. 252 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹³. Minimalny okres przebywania wychowanka w Zakładzie wynosił jeden miesiąc i czternaście dni a maksymalny – cztery lata, jeden miesiąc i trzy dni.

(akta kontroli str. 126-146, 160-160d, 248, 489, 491-493)

1.3. W Zakładzie funkcjonowała jedna izba adaptacyjna, zorganizowana w związku z art. 124 ust. 1 ustawy o wspieraniu nieletnich. Była ona wyposażona we wszystkie elementy wyszczególnione w art. 124 ust. 2 tej ustawy, a także pozostawała pod stałym nadzorem i posiadała urządzenie pozwalające monitorować przebywającego w niej wychowanka.

W Zakładzie funkcjonowała jedna izba izolacyjna, będąca na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 15 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej¹⁴, jednym ze środków przymusu bezpośredniego. Była ona zorganizowana zgodnie z wymogami określonymi w § 6 i 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 r. w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej¹⁵. Zgodnie z art. 27 ust. 3 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego było to pomieszczenie dźwiękochłonne¹⁶ i monitorowane. Sprzęt służący do monitorowania izb znajdował się poza monitorowanymi pomieszczeniami i był zabezpieczony przed dostępem osób nieupoważnionych (w tym wychowanka umieszczonego w izbie). W korytarzu budynku, w sąsiedztwie obydwu ww. izb znajdowało się stanowisko ochrony wyposażone w sprzęt monitorujący pobyt wychowanka, w bezpośrednim sąsiedztwie izb znajdowały się odrębne pomieszczenia sanitarne z dostępem do ciepłej i zimnej wody, w tym łazienka z toaletą i pomieszczenie prysznicowe.

Funkcjonowanie w Zakładzie jednej izby adaptacyjnej i jednej izolacyjnej nie spełniało wymogów wynikających z § 37 ust. 2 pkt 8 i 9 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, co zostało także opisane dalej, w sekcji „stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 161,162, 172-182a, 277, 494, 496, 1056-1066)

1.4. Zakład był wyposażony w następujące, określone w art. 12 ust. 1 pkt 2, 3, 4, 6 i 15 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, środki: pas obezwładniający, kaftan bezpieczeństwa i izba izolacyjna, a od 1 września 2022 r.¹⁷ – dodatkowo: w kask ochronny i kajdanki. Ponadto możliwe było zastosowanie siły fizycznej.

W Zakładzie obowiązywała *Instrukcja w sprawie użycia środków przymusu bezpośredniego wobec wychowanków Zakładu Poprawczego w Trzemesznie*, wprowadzona przez Dyrektora 20 sierpnia 2018 r. i zmieniona 30 września 2022 r. Uregulowano w niej zasady stosowania ww. środków przymusu bezpośredniego, w tym m.in. tryb dokumentowania użycia tych środków, z zastosowaniem odpowiednich formularzy (o treści zgodnej z wymogami dla tego rodzaju dokumentacji, określonymi w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego). W zmienionej *Instrukcji* uregulowano m.in. zasady stosowania kasku zabezpieczającego, dopuszczonego do stosowania na podstawie przepisów art. 122

¹³ Dz. U. poz. 1700, dalej: ustawa o wspieraniu nieletnich.

¹⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 202 ze zm., dalej: ustawa o środkach przymusu bezpośredniego.

¹⁵ Dz. U. poz. 638.

¹⁶ Na ścianach była miękka wykładzina dźwiękochłonna.

¹⁷ Na podstawie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji wprowadzono możliwość prewencyjnego zastosowania środka przymusu jakim są kajdanki – art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy o środkach przymusu bezpośredniego.

ust. 2 pkt 2 ustawy o wspieraniu nieletnich oraz zasady stosowania kajdanek, dopuszczonych do stosowania na podstawie art. 122 ust. 4 tej ustawy. W Zakładzie funkcjonowała także *Informacja dla Wychowanka Zakładu Poprawczego w Trzemesznie umieszczonego w izbie izolacyjnej*. Zawierała ona wszystkie niezbędne informacje na temat praw i obowiązków tego wychowanka.

(akta kontroli str. 187-208, 215-247)

Dyrektor prowadził *Rejestr przypadków użycia środków przymusu bezpośredniego wobec wychowanków*¹⁸ oraz *Księgę ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie izolacyjnej*¹⁹. Dostępne w Zakładzie środki przymusu bezpośredniego zostały w kontrolowanym okresie zastosowane w 39 przypadkach, w tym w poszczególnych latach:

- a) siła fizyczna: w 17 przypadkach (pięć w 2019 r., siedem w 2020 r., trzy w 2021 r. i dwa w 2022 r.),
- b) pas zabezpieczający: w 10 przypadkach (dwa w 2019 r., cztery w 2020 r., dwa w 2021 r. i dwa w 2022 r.),
- c) izba izolacyjna: w 10 przypadkach (dwa w 2019 r., sześć w 2020 r., jeden w 2021 r. i jeden w 2022 r.),
- d) kaftan bezpieczeństwa: w dwóch przypadkach (oba w 2019 r.).

W dokumentacji dotyczącej stosowania środków przymusu bezpośredniego jako podstawę prawną jego stosowania wskazywano przepisy art. 11 pkt 2, 3, 11, 12, 13 i 14 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego.

Na podstawie analizy dokumentacji 10 losowo wybranych przypadków użycia środków przymusu bezpośredniego, zaistniałych w stanie prawnym przed 31 sierpnia 2022 r., jak i po tej dacie²⁰ nie stwierdzono nieprawidłowości w dokumentowaniu ich użycia. Wszyscy pracownicy uczestniczący w zdarzeniu, na podstawie w art. 51 ust. 1 ww. ustawy sporządzali notatki, zawierające dane określone w art. 54 ust. 3 ustawy o środkach przymusu i niezwłocznie przekazywali je Dyrektorowi. W zbadanej próbie nie wystąpiły przypadki prewencyjnego użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego określonego w art. 52 ww. ustawy ani użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, którego skutkiem było zranienie osoby lub wystąpienie innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo jej śmierć, albo zniszczenie mienia, o którym mowa w art. 54. ust. 1 ww. ustawy. Ponadto w Zakładzie gromadzono, przy użyciu formularza *Protokołu zastosowania środka przymusu bezpośredniego*²¹, dodatkowe dane, wskazane w art. 54 ust. 3 w odniesieniu do ust. 1 ww. ustawy, takie jak: wzmianka o poinformowaniu wychowanka o możliwości zastosowania wobec niego środka przymusu bezpośredniego i o sposobach opanowania sytuacji przed zastosowaniem tego środka, które okazały się bezskuteczne; opis zachowania wychowanka w trakcie stosowania środka i po jego zastosowaniu; informacja o udzielonej pomocy medycznej wraz z opinią medyczną w zakresie dopuszczalności dalszego stosowania kaftana i pasa obezwładniającego, wyniki badania lekarskiego i wzmianka

¹⁸ Zgodnie z § 26 ust. 2 pkt 12 rozporządzenia w sprawie ZP. Rejestr ten zawierał następujące dane: imię, nazwisko nieletniego, imię i nazwisko osoby decydującej o zastosowaniu i zakończeniu stosowania, daty i godziny rozpoczęcia i zakończenia stosowania środka, rodzaj stosowanego środka i przyczyny zastosowania środka.

¹⁹ Zgodnie z § 11 załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Zawierała ona następujące dane: imię, nazwisko wychowanka, data i godzina umieszczenia w izbie, imię i nazwisko osoby podejmującej decyzję o umieszczeniu, część opisowa (data i godzinę, uwagi i spostrzeżenia osób sprawujących opiekę), data i godzina zwolnienia z izby, dane osoby podejmującej tę decyzję i podpis dyrektora Zakładu.

²⁰ W tym: siedem dokumentacji sporządzonych przed 31 sierpnia 2022 r. i trzy dokumentacje - po tej dacie.

²¹ Opracowane w Zakładzie, załącznik nr 3 do Instrukcji.

o ewentualnym przedłużeniu stosowania tych środków; dane osobowe osób biorących udział lub obecnych w trakcie stosowania środka przymusu; informacje o prowadzonym nadzorze nad wychowankiem. Protokół był sporządzany odrębnie dla każdego środka przymusu bezpośredniego i podpisywany przez wszystkie osoby obecne przy stosowaniu środka przymusu bezpośredniego. Dyrektor wyjaśnił, że argumentami przemawiającymi za stosowaniem ww. protokołu była konieczność precyzyjnego udokumentowania ww. czynności²² a protokół stanowił także dodatkowe zabezpieczenie przed ewentualnym fałszywym oskarżeniem ze strony wychowanków o nadużycia tych środków przez pracowników Zakładu.

(akta kontroli str. 163, 169-171, 187-246, 461-465, 1067-1069)

1.5. W Zakładzie w okresie objętym kontrolą odnotowano:

do 31 sierpnia 2022 r. - 38 przypadków pobytu wychowanków w izbach: przejściowej i izolacyjnej, w tym:

- a) 29 pobytów / 29 wychowanków w izbie przejściowej. W poszczególnych latach było to odpowiednio: dziesięć / dziesięć w 2019 r., sześć / sześć w 2020 r., dziesięć / dziesięć w 2021 r. i trzy / trzy w 2022 r. (do 31 sierpnia),
- b) dziewięć pobytów / dziewięciu wychowanków w izbie izolacyjnej. W poszczególnych latach były to odpowiednio: dwa / dwa w 2019 r., sześć / sześć w 2020 r., jeden / jeden w 2021 r. i zero / zero w 2022 r. (do 31 sierpnia);

od 1 września 2022 r. do 12 stycznia 2023 r. - cztery pobyty wychowanków w izbach: adaptacyjnej i izolacyjnej, w tym:

- a) trzy pobyty / trzech wychowanków w izbie adaptacyjnej, w tym: dwa pobyty / dwóch wychowanków w 2022 r. i jeden pobyt wychowanka w 2023 r. (do 12 stycznia),
- b) jeden pobyt wychowanka w izbie izolacyjnej w 2022 r., nie odnotowano pobytów w 2023 r. (do 12 stycznia).

Analiza 13 wybranych dokumentacji dotyczących pobytów wychowanków Zakładu w ww. izbach wykazała, że w przypadku umieszczenia wychowanka w izbie izolacyjnej: wszyscy pracownicy uczestniczący w zdarzeniu byli uprawnieni do użycia środka przymusu bezpośredniego, na podstawie w art. 51 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego sporządzali notatki zawierające dane określone w art. 54 ust. 1 pkt 1-6, 11 i ust. 2 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego. Zgodnie z art. 51 ust. 3 ww. ustawy niezwłocznie przekazywali oni ww. notatki Dyrektorowi. Czas pobytu w izbie izolacyjnej wynosił od trzech do 44 godz. i był zgodny z art. 27 ust. 2 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, tzn. nie dłuższy niż 48 godzin²³; prowadzona w Zakładzie *Księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie izolacyjnej* zawierała elementy wymienione w § 7 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP, a po zmianie przepisów, po 9 września 2022 r. na podstawie § 11 pkt 2 załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP wpisy te dokonywane były w części B księgi ewidencji użycia środków przymusu bezpośredniego i zawierały wymagane informacje; zapisy w ww. *Księdze*, a od 9 września 2022 r. w części B ww. *Księgi* odpowiadały danym wskazanym w notatce sporządzonej na podstawie art. 51 ustawy o środkach przymusu.

Jako podstawy umieszczenia w izbie izolacyjnej wskazywano przesłanki, o których mowa w art. 11 pkt 2 i 14 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego. Notatka i nośnik, zawierający zapis z urządzeń rejestrujących umieszczenie wychowanka w izbie izolacyjnej, zostały dołączone do jego akt osobowych. Zapisy na nośniku

²² Na mocy przepisów: art. 34 ust. 1 i 2 ustawy o środkach przymusu; art. 122 ust. 1 i ust. 6 ustawy o resocjalizacji nieletnich.

²³ Nie wystąpiły przypadki określone w art. 126 ust. 2 ww. ustawy.

odpowiadały czasowi pobytu w izbie izolacyjnej wskazanemu w notatce i ww. *Księdze ewidencji wychowanków umieszczonych w izbie izolacyjnej*, a od 9 września 2022 r. w części B ww. *Księgi* i były one kompletne, obejmując całe zdarzenie.

W przypadku umieszczenia wychowanka w izbie przejściowej / adaptacyjnej: przyczyna umieszczenia wychowanka w izbie była zgodna z § 44 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP a od 9 września 2022 r. – zgodna z art. 125 ust. 1 i 2 ustawy o wspieraniu nieletnich; czas pobytu w izbie wynosił od 10 do 12 dni i zgodnie z § 44 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP nie przekraczał 14 dni, a od 9 września 2022 r. w izbie adaptacyjnej - od 9 do 10 dni i zgodnie z art. 125 ust. 4 ustawy o wspieraniu nieletnich nie przekraczał 14 dni²⁴; prowadzona w Zakładzie *Księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej* zawierała wszystkie elementy, o których mowa w § 7 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP. Po 9 września 2022 r. ww. *Księga* zawierała wszystkie elementy określone w § 4 załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

W przypadku wychowanków umieszczonych w izbie adaptacyjnej po przyjęciu, przeniesieniu lub po ucieczce z Zakładu lub nieusprawiedliwionym niepowrocie z pobytu poza Zakładem, niezwłocznie (nie później niż w terminie 48 godzin od chwili umieszczenia) poddawano ich wstępnym badaniom lekarskim²⁵.

(akta kontroli str. 164-169, 182b -184, 211-214, 460-465, 489-517, 521-533, 1056-1066, 1070-1103)

1.6. Prowadzona w Zakładzie *Księga ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych* zawierała wszystkie elementy wskazane w § 9 Załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP. W kontrolowanym okresie udokumentowano zaistnienie dwóch wydarzeń nadzwyczajnych, które miały miejsce w 2019 r., dotyczyły ucieczek poza terenem Zakładu. Wychowankowie do dnia zakończenia kontroli NIK nie zostali doprowadzeni do Zakładu. W przypadku:

- a) 30 czerwca 2019 r. godz. 17.35 - ucieczka ze szpitala - leczony w nim wychowanek był w tym czasie pod opieką pracowników tego szpitala. Na podstawie § 77 rozporządzenia w sprawie ZP, o tym zdarzeniu niezwłocznie (począwszy od godz. 18.50) byli powiadamiani: Ministerstwo Sprawiedliwości, sąd rodzinny i prezes właściwego sądu okręgowego. Z dokumentacji przedłożonej do kontroli wynikało, że w celu zapobiegania wydarzeniom nadzwyczajnym w przyszłości, w Zakładzie podjęto środki wychowawcze w kierunku zachowania czujności pod kątem wpływu informacji o zdarzeniu na atmosferę wychowawczą wśród podopiecznych Zakładu.
- b) 18 grudnia 2019 r. godz. 12.30 - ucieczka podczas zawodów sportowych - biorący w nich udział wychowanek był w tym czasie pod opieką pracowników Zakładu (dwóch wychowawców, dwóch nauczycieli i dwóch pracowników ochrony). Na podstawie § 77 rozporządzenia w sprawie ZP, o tym zdarzeniu byli niezwłocznie (począwszy od godz. 12.44) byli powiadamiani: Ministerstwo Sprawiedliwości, sąd rodzinny i prezes właściwego sądu okręgowego. Z dokumentacji przedłożonej do kontroli wynikało, że w Zakładzie podjęto środki wychowawcze w postaci obserwacji populacji wychowanków pod kątem wpływu zdarzenia na ich prawidłowe funkcjonowanie.

(akta kontroli str. 109-118, 126-154h, 156-159)

1.7. W Zakładzie w kontrolowanym okresie obowiązywał pełny system ochrony, jego prowadzenie było określone w *Planie ochronnym Zakładu Poprawczego*

²⁴ Nie wystąpiły przypadki określone w art. 126 ust. 2 ww. ustawy.

²⁵ Zgodnie z art. 125 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji.

w Trzemesznie²⁶ (do 14 listopada 2022 r.), w *Planie ochrony Zakładu Poprawczego* w Trzemesznie²⁷ (od 15 listopada 2022 r.) i w zakresach czynności pracowników. Odpowiadało to wymogom określonym odpowiednio w § 105² rozporządzenia w sprawie ZP i w § 53 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. W kontrolowanym okresie²⁸ do 8 września 2022 r. ochronę w ciągu doby realizowało od pięciu do sześciu pracowników ochrony i od sześciu do dziewiętnastu innych pracowników. Od 1 września 2022 r. w ciągu doby ochronę realizowało sześciu pracowników ochrony i 13 innych pracowników. W dniu 15 lutego było to sześciu pracowników ochrony i pięciu innych pracowników.

(akta kontroli str. 29-62, 119-124, 267-269, 277, 287-293, 427a-427e, 826, 1202, 1130-1133, 1203-1244, 1290, 1447-1556)

1.8. W Zakładzie, na podstawie § 105⁷ ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP, opracowano i do 14 listopada 2022 r. stosowano regulacje dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa. Zostały one ujęte w *Planie ochronnym Zakładu Poprawczego w Trzemesznie*, wprowadzonym przez Dyrektora 28 grudnia 2018 r. W skład ww. *Planu* wchodziły regulacje określone w § 105⁷ ust. 3 pkt 1-9 ww. rozporządzenia. Załącznikami do *Instrukcji ochronnej* były m.in.: *Rozliczenie stanu etatowego pracowników ochrony*, *Zestawienie liczby posterunków ochronnych*, *Plan sytuacyjny Zakładu*, *Opis systemu zabezpieczenia elektronicznego*. Załącznikiem do *Instrukcji alarmowej* był aktualizowany raz na kwartał *Wykaz adresowy pracowników Zakładu*. Do *Planu ochronnego* dołączono także, utworzony 1 marca 2018 r., w porozumieniu z Policją²⁹, *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Trzemesznie w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa Zakładu*. Plan ten dotyczył trybów współdziałania Zakładu z Policją w przypadkach zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa Zakładu. Dyrektor na podstawie § 105⁷ ust. 7 rozporządzenia w sprawie ZP (stan prawny obowiązujący do 8 września 2022 r.) wyznaczył pracownika bezpośrednio odpowiedzialnego za realizację *Planu ochronnego* w Zakładzie.

Zarządzeniem Dyrektora Zakładu od 15 listopada 2022 r. wprowadzony został do stosowania *Plan ochrony Zakładu*, który zawierał wszystkie elementy wymienione w § 61 ust. 1 pkt 1-10 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. *Instrukcja ochronna*, zgodnie z § 61 ust. 2 pkt 1-5 ww. rozporządzenia, składała się z: wykazu stanowisk ochrony, planu sytuacyjnego, opisu rodzaju, ilości i zakresu zastosowania zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz środków sygnalizacji i łączności, opisu organizacji pracy dyrektora Zakładu i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w niedziele i święta. W planie sytuacyjnym, o którym mowa w § 61 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, widniało graficzne przedstawienie, za pomocą znaków umownych budynków i budowli, dróg ewakuacyjnych. *Instrukcja alarmowa* zawierała aktualizowany raz na kwartał wykaz adresowy pracowników Zakładu. Do *Planu ochrony* dołączono, utworzony 2 grudnia 2022 r. w porozumieniu z Policją³⁰, *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego*

²⁶ Opracowanym na podstawie przepisów rozporządzenia w sprawie ZP, wprowadzonym z dniem 1 stycznia 2019 r. na mocy zarządzenia nr 25/2018 Dyrektora Zakładu Poprawczego w Trzemesznie z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego tekstu jednolitego „Planu ochronnego Zakładu Poprawczego w Trzemesznie”.

²⁷ Wprowadzonym z dniem 15 listopada 2022 r. na mocy zarządzenia nr 26/2022 Dyrektora Zakładu Poprawczego w Trzemesznie z dnia 9 listopada 2022 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Planu ochrony Zakładu Poprawczego w Trzemesznie”.

²⁸ Według stanów na 30 czerwca i 31 grudnia każdego roku.

²⁹ Plan zabezpieczenia opracowany został 28 lutego 2018 r. i uzgodniony z Komendantem Powiatowym Policji w Gnieźnie 1 marca 2018 r., a następnie pozytywnie zaopiniowany przez Komendanta Wojewódzkiego Policji w Poznaniu 7 marca 2018 r. i zaakceptowany przez Wiceprezesa Sądu Okręgowego w Poznaniu 26 marca 2018 r.

³⁰ Plan zabezpieczenia sporządzony został i uzgodniony z Komendantem Powiatowym Policji w Gnieźnie 2 grudnia 2022 r., a następnie pozytywnie zaopiniowany przez Komendanta Wojewódzkiego Policji w Poznaniu 13 grudnia 2022 r.

w Trzemesznie, o którym mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 357 ust. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji.

Nieprawidłowością było to, że stanowiący załącznik do *Planu ochronnego* z 2018 r. *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Trzemesznie w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa Zakładu* nie został zaktualizowany przed upływem czterech lat, który to obowiązek wynikał z § 105⁷ ust. 6 rozporządzenia w sprawie ZP (opis także w sekcji: stwierdzone nieprawidłowości).

(akta kontroli str. 257, 272-273, 277-294, 301-332, 427a-427e, 452a-452h, 1447-1556)

1.9. Zgodnie z § 105⁶ rozporządzenia w sprawie ZP, do 14 listopada 2022 r. ochrona Zakładu realizowana była w formie ochrony zewnętrznej i wewnętrznej przez pracowników ochrony i innych pracowników, stosownie do zakresów ich obowiązków służbowych i w sposób w nich określony - odbywało się to w trybie zmian. Rodzaj i liczba urządzeń służących do utrzymywania łączności oraz wskazanie pracowników odpowiedzialnych za korzystanie z tych urządzeń, zostały określone przez Dyrektora w *Instrukcji ochronnej*. Od 15 listopada 2022 r.³¹ ochrona Zakładu była realizowana w formie określonej w *Planie ochrony*, sporządzonym na podstawie rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Oględziny wybranych elementów systemu ochrony, określonych w § 53 ust. 2 pkt 1-5 tego rozporządzenia wykazały, że w Zakładzie w celu realizacji zadań związanych z ochroną funkcjonowały cztery stanowiska ochrony (posterunki); wyznaczono stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu Zakładu; ogrodzenie ochronne o wysokości 3,5 m było murowane, zwieńczone odkosami typu "Concertina", od strony wewnętrznej wszystkich dziedzińców - zwieńczenia dachów budynków, instalacji odgromowej (piorunochrony), odwadniającej (rynny) były trwale zabezpieczone (zamocowanie do ścian i dachów) zasiekami typu "Concertina"; wszystkie okna od zewnętrznej strony Zakładu były zabezpieczone kratami. Okna stołówki były dodatkowo zabezpieczone od wewnątrz siatką metalową; drzwi wejściowe do budynków i innych budowli na terenie Zakładu były otwierane przez pracownika ochrony tylko na czas przechodzenia wychowanków (każdorazowo byli oni z wychowawcą).

Ruch wychowanków po terenie Zakładu był nadzorowany przez pracownika ochrony na jednym ze stanowisk i podlegał bieżącemu ewidencjonowaniu w *Księżce ruchu wychowanków*³², nie stwierdzono nieprawidłowości w prowadzeniu tej ewidencji.

(akta kontroli str. 172-182, 258-265, 427a-427e, 1447-1556)

Zadania z zakresu kontrolowania wejścia/wyjścia osób, a także wjazdu/wyjazdu pojazdów i kontrolowania ładunku tych pojazdów³³ zostały określone w *Instrukcji w sprawie zasad ruchu osobowego, samochodowego, materiałowego w Zakładzie Poprawczym w Trzemesznie*³⁴ i były wyznaczone pracownikom ochrony na stanowisku kontroli nr 1. W Zakładzie obowiązywał corocznie aktualizowany i zatwierdzany przez Dyrektora *Wykaz przedstawicieli firm upoważnionych do wstępu na teren Zakładu Poprawczego w Trzemesznie bez przepustki*. Wykaz ten w części dotyczącej firm nie zawierał danych o osobach reprezentujących niektóre firmy, a analiza wpisów w prowadzonej na ww. stanowisku *Księżce wyjść i wejść* wykazała przypadki wpuszczenia na teren Zakładu przedstawicieli firm obsługujących Zakład

³¹ Data wejścia w życie *Planu ochrony* wprowadzonego zarządzeniem nr 26/2022 Dyrektora z dnia 9 listopada 2022 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „*Planu ochrony Zakładu Poprawczego w Trzemesznie*”.

³² Zawierała ona następujące pozycje: Lp., data i godzina wydania, nazwisko i imię wychowanka (grupa) liczba wychowanków, dokąd się udaje(a), kto pobrał wychowanka (grupe), podpis pobierającego, data i godzina powrotu, podpis pracownika ochrony i uwagi.

³³ W obecności zainteresowanej osoby.

³⁴ Załącznik nr 4 do *Planu ochronnego*.

bez wpisania danych tych osób. Zagadnienie to zostało przedstawione w części wystąpienia dotyczącej nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 29-34, 63-108, 164-182a, 185, 186, 258-270, 274-413, 338-343, 448-451)

1.10. Dyrektor w *Planie ochronnym*³⁵ określił, że na terenie Zakładu monitoringowi wizyjnemu podlegają wszystkie pomieszczenia udostępnione wychowankom, za wyjątkiem toalet i pomieszczeń prysznicowych (gdzie nie zainstalowano kamer)³⁶, co potwierdziły oględziny ww. pomieszczeń i zapisu z monitoringu. Ponadto oględziny wykazały, że stosowany w Zakładzie zapis monitoringu był zabezpieczony przed utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem [...]³⁷. Pomieszczenia, do których przekazywano obraz z monitoringu, były zabezpieczone przed dostępem osób nieuprawnionych. [...]³⁸ Pomieszczenie to było także dostosowane do warunków, o których mowa w § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 września 2022 r. w sprawie zapisów z monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, okręgowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych dysponujących warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich³⁹. Dane z monitoringu były przechowywane na odpowiednio zabezpieczonych serwerach, w przypadku uszkodzenia serwerów podstawowych - serwer zapasowy przejmował rejestrację obrazu z kamer. Obraz ten był zabezpieczony na przestrzeni dyskowej (z zastosowaniem dysku zapasowego przejmującego pracę w przypadku awarii dysku podstawowego) a system zabezpieczeń uniemożliwiał ingerencję w automatycznie szyfrowane pliki video⁴⁰. Zapis z monitoringu był przechowywany na informatycznym nośniku danych w zależności od rodzaju pomieszczeń, z których pochodzi, przez okres co najmniej: 90 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 120 dni od dokonania zapisu (monitoring izb adaptacyjnej, izolacyjnej i izby chorych) lub przez okres co najmniej 60 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 90 dni od dokonania zapisu – w przypadku monitoringu innych pomieszczeń i miejsc (zgodnie z wymogami art. 121 ust. 9 pkt 1 i 2 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji). Po upływie wymaganego okresu przechowywania zapis monitoringu był automatycznie usuwany z informatycznego nośnika danych, Dyrektor nie dysponował funkcjami lub aplikacjami, które umożliwiałyby usunięcie zapisów z monitoringu. W Zakładzie zapewniono warunki do prawidłowego odtwarzania utrwalonego obrazu lub dźwięku. W przypadku zapisu monitoringu pobytu wychowanka w izbie izolacyjnej odpowiedni plik danych był kopiowany na płytę CD/pendrive, załączany do akt osobowych wychowanka i po ukończeniu przez wychowanka wieku określonego w art. 121 ust. 14 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji⁴¹ - komisyjnie usuwany. Nie stwierdzono

³⁵ Jednym z jego elementów była Procedura korzystania z monitoringu w Zakładzie Poprawczym w Trzemesznie, wprowadzona 12 lutego 2021 r.

³⁶ Monitorowane były również korytarze, place i otoczenie zewnętrzne Zakładu.

³⁷ Zanonimizowano w zakresie szczegółów technicznych zabezpieczenia obiektu z uwagi na uzasadniony interes kontrolowanego związany z zachowaniem bezpieczeństwa w Zakładzie.

³⁸ Zanonimizowano w zakresie szczegółów technicznych zabezpieczenia obiektu z uwagi na uzasadniony interes kontrolowanego związany z zachowaniem bezpieczeństwa w Zakładzie.

³⁹ Dz. U. poz. 2038, dalej: rozporządzenie w sprawie monitoringu.

⁴⁰ Tym samym nie było możliwości otwarcia szyfrowanych nagrań z użyciem innego oprogramowania, ich edytowania, skracania lub wydłużania.

⁴¹ W Zakładzie prowadzono *Ewidencję zniszczonych informatycznych nośników danych zapisu monitoringu użycia środków przymusu bezpośredniego w Zakładzie Poprawczym w Trzemesznie*. Odnotowywano w niej przypadki zniszczenia nośnika po uzyskaniu przez wychowanka odpowiedniego wieku. Zawierała ona m.in. dane wychowanka (z jego datą urodzenia), informacje o rodzaju środka przymusu bezpośredniego, o rodzaju nośnika danych i o dacie zniszczenia, wraz z podpisem osoby odpowiedzialnej. Nie wystąpiły przypadki przedterminowego usunięcia nośnika.

przypadków przedterminowego zniszczenia nośnika lub przechowywania go po upływie wymaganego terminu.

(akta kontroli str. 29-34, 60-78, 82, 182, 277-282, 287-293, 361-362, 381-404, 460-460a, 1070-1103, 1245-1267)

1.11. W dniu 29 kwietnia 2021 r. Dyrektor wprowadził, zarządzeniem nr 7/2021, Regulamin udzielania zamówień publicznych o wartości nieprzekraczającej kwoty 130 000 zł określonej w art. 2 ust. 1 ustawy Pzp⁴². Zastąpiono nim Zarządzenie Dyrektora z 22 kwietnia 2014 r. w sprawie udzielania zamówień publicznych na dostawę, usługi o roboty budowlane ze środków publicznych o wartości szacunkowej nieprzekraczającej wyrażanych w złotych równowartości 30 000 euro w Zakładzie Poprawczym w Trzemesznie (z Anekssem dotyczącym procedury udzielania zamówień o wartości od 4 000 do 8 000 euro netto).

(akta kontroli str. 534-570)

W kolejnych latach okresu 2019-2022 w ramach paragrafu 4270 (Zakup usług remontowych) zaplanowano wydatki w wysokości, odpowiednio: 70 tys. zł; 76,2 tys. zł; 73,7 tys. zł; 121 tys. zł. W paragrafie 6060 (Wydatki na zakupy inwestycyjne jednostek budżetowych) zaplanowano odpowiednio: 35,5 tys. zł; 275 tys. zł; 120 tys. zł; 95,4 tys. zł. Wydatki z paragrafów 4300 (Zakup usług pozostałych), 4210 (Zakup materiałów i wyposażenia) i inne⁴³ były, w okresie objętym kontrolą, planowane w ramach paragrafu 400 (wydatki bieżące), pełniącego funkcję planistyczną. Wykonanie wydatków było natomiast realizowane w ramach poszczególnych paragrafów – koszty były do nich przypisywane przy ich ponoszeniu.

(akta kontroli str. 824-825)

W kolejnych latach okresu 2019-2022, w Zakładzie poniesiono wydatki przeznaczone na ochronę i bezpieczeństwo w wysokości odpowiednio: 66,85 tys. zł (27 umów); 333,97 tys. zł (20 umów); 218,28 tys. zł (21 umów); 127,12 tys. zł (18 umów).

Środki były wydatkowane m.in. na: ogrodzenie (zasiek Concertina, siatka ocynkowana, drut naciągany, siatka polipropylenowa, wykonanie zabezpieczeń Zakładu drutem kolczastym); systemy bezpieczeństwa (konserwacja systemu CCTV i SAP, konserwacja systemu monitoringu, naprawa instalacji kamer, jednostka operatorska, dostawa montaż uruchomienie systemu monitoringu); przeglądy systemów i sprzętu (sprawdzenie centrali telefonicznej, przegląd systemu bezpieczeństwa, przegląd sprzętu p.poż i konserwacja hydrantów, przegląd agregatu prądotwórczego, przegląd instalacji odgromowej i oświetlenia awaryjnego, przeglądy budynków, usługi kominiarskie, przeglądy systemu bezpieczeństwa personalnego, konserwacja systemu sygnalizacji pożaru, czyszczenie komór detekcyjnych czujników pożarowych); remonty (położenie pokrycia dachowego, impregnacja ogniochronna, naprawa i malowanie elewacji budynku, usunięcie przecieku dachu, remont elewacji i rynien, naprawa miejscowa dachów, remont dachu hali sportowej); prześwietlarkę bagażu.

30 września 2020 r., została zawarta umowa nr 214 na dostawę, montaż i uruchomienia systemu monitoringu na terenie Zakładu na kwotę 269,98 tys. zł. Umowa została zawarta w wyniku przeprowadzonej procedury udzielenia zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego, w którym zgłosiło się czterech oferentów. Przy wyborze najkorzystniejszej oferty punktowane były trzy kryteria: cena, okres gwarancji i czas reakcji na zgłoszenie przez zamawiającego.

⁴² Ustawa z 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych, dz. U. z 2019 poz. 2019 ze zm.

⁴³ Planistyczną funkcją paragrafu 400 (wydatki bieżące) obejmowano również paragrafy: 422 (zakup środków żywności), 426 (zakup energii), 428 zakup usług zdrowotnych) i 436 (opłaty z tytułu usług telekomunikacyjnych).

W 2021 r. zakupiono prześwietlarkę bagażu za 119,5 tys. zł. W postępowaniu wpłynęły trzy oferty (w tym jedna po terminie), jedynym kryterium wyboru najkorzystniejszej oferty była cena.

Ww. wydatki zostały prawidłowo zaplanowane w planie finansowym jednostki, znajdowały pokrycie w odpowiednich paragrafach⁴⁴.

(akta kontroli str. 832-835, 850-854)

1.12. W okresie objętym kontrolą Zakład wykonywał wymagane przepisami Prawa budowlanego okresowe kontrole stanu technicznego posiadanych obiektów budowlanych (administracyjny – szkoła; wielofunkcyjny; hala produkcyjna – warsztaty; internat; hala sportowa – sala gimnastyczna) oraz prowadził dla nich książki obiektów budowlanych. Ww. kontrole okresowe przeprowadzały osoby posiadające stosowne uprawnienia i kwalifikacje (art. 62 ust. 4-6 Prawa budowlanego).

W ramach przeglądu dokonanego 20 maja 2020 r. wydano zalecenia dotyczące budynku wielofunkcyjnego⁴⁵, hali produkcyjnej – warsztatów szkolnych⁴⁶ oraz internatu⁴⁷. Zostały one zrealizowane, co zostało odnotowane w protokołach z przeglądów w latach następnych oraz w książkach obiektów budowlanych.

Podczas przeglądu stanu technicznego 17 czerwca 2022 r. wydano zalecenia dla dwóch budynków: wielofunkcyjnego⁴⁸ oraz administracyjnego – szkoły⁴⁹. Wymagane prace remontowe otrzymały stopień pilności II, tj. możliwe było ich odłożenie na okres do jednego roku lub do okresu zimowego bez szkody dla użytkowników; okres przesunięcia wykonania prac winien być wykorzystany do opracowania dokumentacji i zlecenia robót.

(akta kontroli str. 851-937, 946, 1013-1042)

W okresie objętym kontrolą przeprowadzono ponadto przeglądy m.in.: instalacji i urządzeń gazowych; przewodów kominowych; przewodów wentylacyjnych; instalacji odgromowej; systemu sygnalizacji pożarowej; hydrantów wewnętrznych i zewnętrznych. Ww. przeglądy, kontrole i badania zostały odnotowane w książkach obiektów budowlanych.

(akta kontroli str. 946)

Komendant Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Gnieźnie poinformował, że w okresie objętym kontrolą Zakład znajdował się w rocznych planach czynności kontrolno-rozpoznawczych, o których mowa w art. 23 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej⁵⁰. Kontrole obiektów Zakładu były zaplanowane cyklicznie, co dwa lata i odbyły się 1 października 2019 r. oraz 3 września 2021 r. Zakresem objęto przestrzeganie przepisów przeciwpożarowych. Po ww. kontrolach nie wszczęto postępowania administracyjnego. Przedmiotowe kontrole Państwowej Straży Pożarnej nie zostały odnotowane w prowadzonej w Zakładzie *Księdze wizytacji*, przy czym uczestniczący w ramienia Zakładu w ww. kontrolach technik BHP i p.poż. wskazał, że w dniu przeprowadzenia kontroli zostały

⁴⁴ Badaniem prawidłowości planowania i wydatkowania środków objęto wszystkie wydatki na ochronę i bezpieczeństwo w Zakładzie poniesione w latach 2020-2022.

⁴⁵ Stopnie schodów zewnętrznych oczyścić z rdzy i zakonserwować; wyrównać nawierzchnię betonową przed wejściem do pralni; kondensat odprowadzić do istniejącej kanalizacji.

⁴⁶ Wymienić pokrycie dachu wiaty stalowej (nowy materiał na pokrycie dachu został zakupiony).

⁴⁷ Oczyścić z korozji i przemalować obróbki blacharskie murków ogniowych na niższej części budynków.

⁴⁸ Wymienić popękane płytki betonowe na stopniach schodów do piwnicy; naprawić zarysowany i odspojony tynk na ścianie przy schodach do piwnicy.

⁴⁹ Wymienić popękane płytki okładziny stopni na schodach do piwnicy.

⁵⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 1969, dalej: ustawa o PSP.

przez obie strony podpisane protokoły ustaleń⁵¹. Wpisy w księdze zostały uzupełnione 16 lutego 2023 r.

NIK wskazuje, że bieżące prowadzenie ewidencji przeprowadzonych kontroli ma służyć dokumentowaniu zakresu czynności kontrolnych, czasu ich trwania oraz sformułowanych zaleceń, co z kolei usprawnia reagowanie kierownictwa Zakładu na te zalecenia i powinno przyczyniać się do ich pełnego realizowania.

(akta kontroli str. 844-850, 959-1009, 1056-1066)

1.13. W *Instrukcji ochronnej określającej odstępstwa w pełnym systemie ochrony*, wchodzącej w skład *Planu ochronnego* Dyrektor ustalił zasady odstępstwa m.in. w zakresie liczby pracowników na zmianie. *Instrukcja ochronna* została zmieniona 30 września 2022 r., będąc załącznikiem do *Planu ochrony*. Dyrektor określił w niej, że *ochronę Zakładu realizują pracownicy ochrony i inni pracownicy Zakładu stosownie do zakresów obowiązków służbowych w sposób określony w zakresach czynności*. Na dzień kontroli NIK (15 lutego 2023 r.) ochronę Zakładu tworzyło: 11 pracowników, w tym w ciągu dnia sześciu pracowników ochrony i czterech pracowników pedagogicznych; w ciągu nocy: dwóch pracowników ochrony i jeden pracownik pedagogiczny.

Analiza wybranej dokumentacji dotyczącej obsady stanowisk ochrony w kontrolowanym okresie⁵² wykazała, że przed 8 września 2022 r. w Zakładzie na dziennej zmianie każdorazowo było minimum czterech pracowników ochrony a na zmianie nocnej – dwóch pracowników ochrony oraz inny pracownik (wychowawca). Odpowiadało to wymogom określonym w § 105³¹ rozporządzenia w sprawie ZP. Od 9 września 2022 r. na dziennej zmianie było minimum czterech pracowników ochrony. Na nocnej zmianie było trzech pracowników, w tym dwóch pracowników ochrony i jeden wychowawca - tym samym określony w § 57 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP (i w ww. *Instrukcji* z 30 września 2022 r.) wymóg obsady na jednej zmianie co najmniej trzech pracowników ochrony, nie był realizowany. Zagadnienie to zostało przedstawione w części wystąpienia dotyczącej nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 266, 296-296a, 466-488, 1058-1066, 1130-1133, 1202-1244, 1449-1462)

1.14. W stanie prawnym obowiązującym do 8 września 2022 r. przy obu rodzajach ochrony określono obowiązki pracowników w związku z przejęciem zmiany jak i w trakcie pełnienia zmiany. W skład dokumentacji pobytu wychowanków w Zakładzie wchodziła m.in. *Książka przebiegu służby nocnej*, o której mowa w § 26 ust. 2 pkt 10 rozporządzenia w sprawie ZP, a po 9 września 2022 r. - w § 19 ust. 2 pkt 10 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Analiza wybranych stron⁵³ *Księgi służby na posterunkach pracowników ochrony* (stanowisko kontroli nr 1) wykazała, że w kontrolowanym okresie pracownicy ochrony przejmujący zmianę pisemnie potwierdzali: sprawdzenie stanu zabezpieczeń techniczno-obronnych Zakładu; porównanie liczby kluczy z wykazem; że na stanowisku ochrony zewnętrznym znajdują się zastępcze źródła światła; zapoznanie się z dokumentacją znajdującą się na stanowisku ochrony, przejęcie indywidualnego wyposażenie od pracownika zdającego zmianę (w szczególności środki łączności, alarmowania i zestawu kluczy). Odnotowali oni również zaistnienie stwierdzonych nieprawidłowości w działaniu systemu – w skontrolowanej próbie wystąpiły dwa takie przypadki⁵⁴.

⁵¹ PZ.5581.3.1.2019 i PZ.5581.6.1.2021.

⁵² W tym: list obecności i *Księgi nocnej zmiany* i *Księgi służby na posterunkach strażników* ze stycznia i września z lat objętych kontrolą (łącznie dziewięć miesięcy i w 2023 r. - do 12 stycznia).

⁵³ W tym ze: stycznia 2020 r., 2021 r., 2022 r. i 2023 r. oraz z września 2019 r., 2020 r. 2021 r. 2022 r.

⁵⁴ W tym: awaria monitoringu wizyjnego 22 stycznia 2022 r., (usterka została usunięta w tym samym dniu) i brak prądu 15 listopada 2019 r. – usterka została usunięta w ciągu 12 godzin).

(akta kontroli str. 29-62, 249-254, 272, 277-286, 460a, 466-488, 1056-1066, 1104-1129)

W Zakładzie cisza nocna obowiązywała w godz. 22.00-07.00 a sobotę: w godz. 22.00-09.00. Analiza wybranych zapisów⁵⁵ z *Księgi przebiegu służby nocnej* wykazała, że pracownik ochrony wraz z pracownikiem pedagogicznym w kontrolowali zachowanie się wychowanków podczas ciszy nocnej i odnotowywali zmiany. Przed umieszczeniem wychowanków w izbach przejściowej/adaptacyjnej, izby izolacyjnej i izbie chorych oraz po opuszczeniu przez wychowanków tych pomieszczeń, przeprowadzano szczegółowe kontrole tych pomieszczeń, dokumentując to wpisami w ww. *Księdze*; odnotowano także przeprowadzanie kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej wychowanka przed umieszczeniem go w ww. pomieszczeniach; podczas pobytu wychowanka potwierdzano skontrolowanie stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych tych pomieszczeń. Zgodnie *Instrukcją* ochronną weryfikowano wykonywanie ww. obowiązków przez pracowników realizujących wewnętrzną ochronę Zakładu. W stanie prawnym obowiązującym od 9 września 2022 r. pracownik na stanowisku kontroli zewnętrznej osób wchodzących i wychodzących z terenu Zakładu oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu Zakładu, przy przejęciu zmiany odnotowywał: sprawdzenie stanu zabezpieczeń techniczno-ochronnych, sprawdzenie w obecności zdającego liczby kluczy i porównanie ich z rejestrem kluczy wydanych, sprawdzenie ilości i stanu zastępczych źródeł światła, sprawdzenie i zapoznanie się z dokumentacją znajdującą się na stanowisku, przejęcie indywidualnego wyposażenia od pracownika zdającego zmianę, a w szczególności środka łączności, sygnalizacji i zestawu kluczy. Nie stwierdzono nieprawidłowości przy przejęciu zmiany.

Stosowane w dokumentacji wewnętrznej Zakładu nazewnictwo nie zostało dostosowane do zmian przepisów od 9 września 2022 r., m.in. w *Planie ochrony* nadal używano nieaktualnych pojęć strażnik zamiast pracownik ochrony oraz określano podział na kontrolę zewnętrzną i wewnętrzną. Zagadnienie to zostało przedstawione w części wystąpienia dotyczącej nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 10-28, 252-253, 255-256, 296-296a, 427a-427e, 460-486, 1056-1066, 1104-1244, 1170-1268-1289, 1447-1556)

1.15. Z wyjaśnień Dyrektora wynika, że w odniesieniu do rozwiązań dotyczących funkcjonowania Zakładu po ogłoszeniu epidemii COVID-19, a od 16 maja 2022 r. zagrożenia epidemicznego, zgodnie z zaleceniami organu prowadzącego - Ministerstwa Sprawiedliwości oraz zaleceniami Głównego Inspektora Sanitarnego, na terenie Zakładu wdrażano kolejne przedsięwzięcia mające na celu ochronę wychowanków oraz pracowników przed zakażeniem, rozprzestrzenieniem się jak i skutkami zachorowania za COVID-19, w tym:

- a) w ślad za pismami Ministerstwa Sprawiedliwości z 28 lutego 2020 r.⁵⁶ - Dyrektor wypełnił zalecenia Głównego Inspektora Sanitarnego⁵⁷, opracowując procedurę wprowadzającą ograniczenia i obostrzenia: związane z odwiedzinami wychowanków przez osoby z zewnątrz, informowania osób odwiedzających o stosowaniu uregulowań GIS na terenie Zakładu (pomiar temperatury, niewpuszczania na teren Zakładu osób z objawami wskazującymi na infekcję wirusowe, dezynfekcja rąk), a także wprowadzającą informowanie pracowników Zakładu i wdrażaniu kolejnych zaleceń GIS i polecenie informowania Dyrektora o wszelkich przypadkach podejrzenia zakażeniem wirusem. Wprowadzono także do praktyki zalecenia higieniczne, m.in. dystans, dezynfekcja rąk;

⁵⁵ W tym m.in. ze: stycznia 2020 r., 2021 r., 2022 r. i 2023 r. oraz z września 2019 r., 2020 r. 2021 r. 2022 r.

⁵⁶ Nr DSRiN-III.7050.25.2020.

⁵⁷ Dalej: GIS.

- b) w reakcji na polecenie zawarte w piśmie Dyrektora Biura Ochrony z 6 marca 2020 r.⁵⁸ rozpoczęto codzienne raportowanie do Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministra Sprawiedliwości sporządzając informacji na temat realizowanych działań;
- c) w reakcji na pisma: z 10 marca 2020 r.⁵⁹; e-maila z 12 marca 2020 r. i e-maila od Dyrektora Departamentu Spraw Rodziny i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości z 25 marca 2020 r. - doprecyzowano zapisy procedur wdrażanych w Zakładzie. Utrzymywano w aktualności zestawienie danych pracowników Zakładu: miejsce aktualnego pobytu, adres zamieszkania, numer telefonu.
- d) w reakcji na pismo Ministerstwa Sprawiedliwości z 23 marca 2020 r.⁶⁰ oraz z dnia 28.10.2020 r.⁶¹ - stopniowo wprowadzano łagodzenie obostrzeń będących wynikiem pandemii COVID-19, w tym od 26 czerwca 2020 r. umożliwiono udzielanie wychowankom urlopów i przepustek, stosując odpowiednie środki ostrożności⁶²; zgodnie z zaleceniem zawartymi w piśmie Ministerstwa Sprawiedliwości z 7 października 2020 r.⁶³ - nie realizowano szkoleń dla pracowników ochrony;
- e) w reakcji na pismo Ministerstwa Sprawiedliwości z 05 kwietnia 2022 r.⁶⁴ - Zaprzestano raportowania o realizowaniu działań związanych z przeciwdziałaniem rozprzestrzenianiu się koronawirusa SARS-CoV-2;
- f) w reakcji na pismo z 05 kwietnia 2022 r.⁶⁵ - pracowano kalendarz stopniowego wychodzenia z obostrzeń, sukcesywnie realizując zaplanowane działania⁶⁶.

W ślad za rekomendacjami GIS Dyrektor podjął następujące działania: w pomieszczeniach biurowych zamontowano przesłony na poszczególnych stanowiskach pracy, wprowadzono pomiar temperatury ciała osób wchodzących na teren Zakładu, zakaz wstępu osób z objawami chorobowymi i zakaz dopuszczania do pracy pracowników z objawami chorobowymi mogącymi wskazywać na zarażenie i zobowiązanie ich do wykonywania pracy na zasadach pracy zdalnej (o ile specyfika pracy na to pozwala) lub korzystanie z opieki sanitarnej i medycznej. Ograniczono do niezbędnego minimum realizację zadań na terenie Zakładu przez podmioty zewnętrzne (remonty, naprawy, usługi serwisowe, itp.); wprowadzono ograniczenia odwiedzin wychowanków, prowadzono akcję informacyjną, w tym umieszczenie informacji o ograniczeniach dla osób odwiedzających na stronie internetowej Zakładu i o korzystaniu z drogi telefonicznej w celu ograniczenia bezpośrednich kontaktów.

⁵⁸ Nr BO-II.0180.4.2020.

⁵⁹ DSRiN.III.7050.25.2020.

⁶⁰ DSRiN.III.7050.40.2020.

⁶¹ DSRiN.III.7050.79.2020.

⁶² W tym: zweryfikowano najbliższe otoczenie wychowanka w miejscu, gdzie miał spędzać urlop pod kątem ryzyka zakażenia (kontakty telefoniczne, sprawdzenie sytuacji epidemicznej w miejscu pobytu wychowanka na urlopie, tj. liczba osób zakażonych, kwarantanna, nadzór epidemiczny), przeprowadzenie badania stanu zdrowia wychowanka przez lekarza zatrudnionego w zakładzie pod kątem oceny stanu jego zdrowia, udzielenie wychowankowi wyczerpujących informacji na temat zasad postępowania w warunkach reżimu sanitarnego realizowane przez pielęgniarkę zakładową oraz wychowawcę, wyposażenie wychowanka w środki ochrony osobistej – maseczki, rękawiczki, po powrocie wychowanka z urlopu przeprowadzono lekarską kontrolę stanu zdrowia wychowanka, wywiad z wychowankiem na temat ewentualnych kontaktów w czasie wyjazdu z osobami zakażonymi, badano temperaturę ciała.

⁶³ DSRiN.II.7050.25.2020.

⁶⁴ DSRiN.III.7050.25.2020 r.

⁶⁵ DSRiN.III.7050.25.2020r.

⁶⁶ Między innymi: zrezygnowano ze stosowania maseczek i zakrywania ust i nosa na terenie placówki, również przez osoby wchodzące na teren Zakładu, zniesiono ograniczenia dotyczące imprez kulturalno-oświatowych na terenie Zakładu i poza terenem Zakładu. Nadal obowiązują ograniczenia odnośnie odwiedzin wychowanków (jedynie dla rodziny, dwie osoby i w sytuacjach losowych), utrzymano zasadę częstego wietrzenia pomieszczeń, dezynfekcji rąk, w okresie Świąt Wielkanocnych 2022 r. oraz wakacji 2022 oraz Świąt Bożego Narodzenia 2022 zrealizowano akcję urlopową w normalnym trybie.

Czasowo wstrzymano przyjmowanie paczek przez wychowanków⁶⁷. Po ustąpieniu pierwszej fali SARS-CoV-2 i złagodzeniu obostrzeń wprowadzono kwarantannę dla paczek spożywczych i przemysłowych i ustalono tryb postępowania w przypadku ujawnienia na terenie Zakładu osób z objawami choroby⁶⁸.

Dyrektor dodał, że przez cały okres trwania epidemii COVID-19 oraz zagrożenia epidemicznego nie odnotowano wśród wychowanków przypadku podejrzenia ani zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, analogicznie jak w doniesieniu do pracowników Zakładu. Osoby, które wykazywały objawy zakażenia, nie były wpuszczane na teren Zakładu. Na terenie Zakładu nie wystąpiły przypadki zakażenia wirusem SARS-CoV-2. Zachorowania pracowników Zakładu wystąpiły poza terenem Zakładu i zostali oni objęci izolacją domową (łącznie 12 osób). Wychowankom zapewniono podstawową opiekę medyczną na terenie Zakładu poprzez zatrudnienie lekarza pediatry, lekarza dentystry oraz lekarza psychiatry oraz pielęgniarki. Podopieczni objęci są niezwłoczną pomocą lekarską w sytuacjach tego wymagających.

W Zakładzie przygotowano wyizolowane pomieszczenia grupy V w internacie dla wychowanków, którzy ulegliby zakażeniu i wykazywali objawy choroby. Przygotowano 4 odrębne sypialnie oraz pokój świetlicowy dla wychowawcy. Pracownicy i wychowankowie Zakładu zostali wyposażeni w środki ochrony osobistej⁶⁹. Realizowano odkażanie klamek i powierzchni dotykanych rękoma oraz rotacyjne ozonowanie pomieszczeń. Udostępniono płyn do dezynfekcji rąk. Wychowanków udających się na urlop wyposażano w maseczki jednorazowe, rękawiczki a także żele bezalkoholowe do dezynfekcji rąk.

(akta kontroli str. 26, 428-459)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Liczba funkcjonujących w Zakładzie izb: jednej adaptacyjnej i jednej izolacyjnej nie odpowiadała wymogom wynikającym z § 37 ust. 2 pkt 8 i 9 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

Dyrektor wyjaśnił, że w Zakładzie przygotowano jedną izbę izolacyjną spełniającą wymagania określone do tego typu pomieszczeń, na etapie przygotowań jest drugie pomieszczenie; w zakładzie przygotowano jedną izbę adaptacyjną, a w sytuacjach tego wymagających Zakład posiada do dyspozycji pomieszczenia mieszkalne spełniające wymagania, które mogą być wykorzystane jako izby adaptacyjne (wcześniej izby przejściowe). Dyrektor dodał, że Zakład jest placówką o bardzo niskim limicie miejsc dla wychowanków (maksymalnie 24 wychowanków), realnie od kilku lat w zakładzie przebywa ok. dziewięciu wychowanków, a na obecne warunki jedno pomieszczenie izby izolacyjnej było wystarczające dla zachowania bezpieczeństwa w placówce.

(akta kontroli str. 162, 277, 1059-1069, 1294-1306, 1449)

NIK, nie kwestionując argumentacji Dyrektora o niewielkiej liczbie wychowanków przebywających w Zakładzie i odpowiednio ograniczonych w związku z tym potencjalnych potrzebach, co do liczby izb: adaptacyjnej i izolacyjnej, wskazuje jednak

⁶⁷ Osoby chcące wysłać paczki, mogły wysłać przekazy pieniężne, za które dokonywane były zakupy dla wychowanków.

⁶⁸ Tzn. natychmiastowe wstrzymanie ruchu wszystkich osób przebywających na terenie Zakładu, zapewnienie ich separacji poprzez pozostawanie w pomieszczeniach, w których przebywają do czasu przekazania dalszych instrukcji, natychmiastowego wstrzymania wyjść i wejść na teren Zakładu, natychmiastowego powiadomienia dyrektora lub osoby zastępującej, powiadomienie o zaistniałej sytuacji odpowiednich służb wg podanych nr telefonów, natychmiastowe wykonywanie i koordynowanie dalszych działań zgodnie z poleceniami uzyskanymi telefonicznie od służb odpowiedzialnych.

⁶⁹ Rozdysponowano maseczki jednorazowe, półprzyłbice, rękawiczki lateksowe.

na literalne brzmienie § 37 ust. 2 pkt 8 i 9 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Prawodawca w odniesieniu do tych izb użył bowiem liczby mnogiej (w przeciwieństwie do np. izby chorych - pkt 7), co wskazuje na obowiązek urzędnika w każdym z zakładów poprawczych po więcej niż jednej izbie adaptacyjnej i więcej niż jednej izbie izolacyjnej.

2. Wykaz podmiotów (firm) upoważnionych do wejścia i wyjścia z terenu Zakładu, dostępny na stanowisku kontroli nr 1 (brama wjazdowa) nie był rzetelny, ponieważ w 31 przypadkach na 65 podmiotów upoważnionych (47,7%) nie zawierał on żadnych danych służących do identyfikacji osób reprezentujących te podmioty. Ponadto, analiza wszystkich 157 wpisów dokonanych w założonej 14 lutego 2022 r. *Księdze wyjść i wejść*, prowadzonej na ww. stanowisku ochrony wykazała, że do 12 stycznia 2023 r. w czterech przypadkach (2,5%) na teren Zakładu wpuszczono przedstawicieli podmiotów obsługujących Zakład, bez odnotowania ich imienia i nazwiska⁷⁰.

Dyrektor podał w wyjaśnieniach, że firmy obsługujące Zakład mają obowiązek telefonicznego powiadomiania działu gospodarczego Zakładu o terminie (dzień, godzina) przyjazdu i o osobie (imię i nazwisko) wykonującej usługę w imieniu firmy, a ww. dział każdorazowo informował o tym pracownika pełniącego służbę na stanowisku kontroli. Każdorazowo wyznaczano też pracownika do nadzorowania pobytu i każdej takiej osobie stale towarzyszył wyznaczony pracownik Zakładu, a w trakcie kontroli NIK uzupełniono przedmiotowy wykaz. Niekompletność wpisów w *Księdze wyjść i wejść*, według składającego wyjaśnienia, była skutkiem przeoczenia, a w trakcie kontroli odpowiednio pouczone pracowników ochrony. Dyrektor dodał, że zobowiązał kierownika ochrony w Zakładzie do okresowego kontrolowania poprawności zapisów dokonywanych w *Księdze wyjść i wejść*. Najwyższa Izba Kontroli, uwzględniając incydentalny charakter ww. braków w dokumentacji, podkreśla, że stanem oczekiwanym byłoby każdorazowe notowanie kompletnych danych o osobach przebywających na terenie Zakładu.

(akta kontroli str. 29-34, 63-108, 448-451)

3. Opracowany 1 marca 2018 r. w porozumieniu z Policją *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Trzemesznie w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa Zakładu*, stanowiący załącznik do *Planu ochronnego* z 2018 r., wbrew wymogom określonym w § 105⁷ ust. 6 rozporządzenia w sprawie ZP nie został zaktualizowany przed upływem czterech lat. Po wprowadzeniu nowych regulacji prawnych odpowiedni *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Trzemesznie* został opracowany 2 grudnia 2022 r.

Dyrektor podał w wyjaśnieniach, że nowy *Plan* został opracowany już w oparciu o nowe rozporządzenie regulujące współpracę z Policją⁷¹, a przesunięcie terminu przygotowania jego aktualizacji wynikało z prowadzenia prac związanych z wdrażaniem nowych aktów prawnych regulujących działalność Zakładu, w tym z wzajemnej wymiany informacji. NIK zwraca uwagę na to, że obowiązek aktualizacji planu w okresach czteroletnich został sformułowany jednoznacznie i jest także powtórzony § 9 ww. rozporządzenia w sprawie współpracy w Policję.

(akta kontroli str. 257, 314-332, 452a-452h)

4. Od 9 września 2022 r. liczba dwóch pracowników ochrony oraz jednego pracownika spoza ochrony na nocnej zmianie w Zakładzie nie spełniała, wynikającego z § 57

⁷⁰ Dotyczyło to wpisów pod pozycjami nr 16, 65, 71 i 89.

⁷¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2022 r. w sprawie sposobu i trybu współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją (Dz. U. poz. 2376), dalej: rozporządzenie w sprawie współpracy w Policję.

ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, wymogu co najmniej trzech pracowników ochrony na jednej zmianie. Wymóg ten został także określony przez Dyrektora w *Instrukcji ochronnej określającej odstępstwa w pełnym systemie ochrony*, wchodzącej w skład *Planu ochrony* z 30 września 2022 r.

Dyrektor wyjaśnił, że w zapewnieniu bezpieczeństwa w Zakładzie biorą udział również pracownicy pedagogiczni, którym przydzielono zadania w zakresie ochrony, wychowankowie śpią w zamkniętych na klucz pojedynczych sypialniach, pracownicy pedagogiczni uczestniczą w obserwacji monitoringu oraz dokonywaniu tzw. prześwietleń sypialni wychowanków, na przemian z pracownikiem ochrony, ponadto odbyli oni szkolenie w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego. Zmiana określona w § 57 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP powoduje zwiększenie o 1,5 etatu z przeznaczeniem na dodatkowe stanowisko ochrony, natomiast zgodnie z zaleceniem Ministra Sprawiedliwości, Zakład jest zobowiązany wydatkować środki finansowe w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów oraz optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów. Biorąc więc pod uwagę te powinności, a także kilkuletni niski stan wychowanków w Zakładzie na chwilę obecną zastosowano przytoczone rozwiązania organizacyjne.

(akta kontroli str. 1056-1066, 1130-1133, 1202-1244)

NIK, nie kwestionując argumentacji Dyrektora przedstawionej w wyjaśnieniach, wskazuje jednak, że odstępstwa w zakresie liczby pracowników na zmianie, m.in. w sytuacji wskazanej przez Dyrektora, wymagają ich określenia w drodze instrukcji (§ 57 ust. 3 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP), co w Zakładzie nie miało miejsca.

5. W dokumentacji ochronnej Zakładu, po zmianie przepisów od 9 września 2022 r., nie wprowadzono zmienionego tymi przepisami nazewnictwa. M.in. w *Planie ochrony* nadal funkcjonowały pojęcia: strażnik zamiast pracownik ochrony oraz podział na kontrolę zewnętrzną i wewnętrzną. Dyrektor wyjaśnił, że wynikało to z przeoczenia faktu całkowitego usunięcia z nowego prawodawstwa używanych wcześniej określeń.

(akta kontroli str. 1449 -1458)

OCENA CZĄSTKOWA

Wprowadzone zabezpieczenia techniczno-ochronne umożliwiały realizację ochrony w sposób zapewniający bezpieczeństwo w placówce. W Zakładzie, zgodnie z przepisami, utworzono system ochrony odpowiednio dostosowany do tego typu placówki, opracowując w tym celu komplet niezbędnych regulacji. *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Trzemesznie w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa Zakładu*, nie został zaktualizowany przed upływem wymaganego czteroletniego terminu. Za dobrą praktykę należy natomiast uznać wprowadzenie specjalnego protokołu, sporządzanego w celu precyzyjnego dokumentowania przebiegu użycia środka przymusu bezpośredniego. Przypadki użycia takich środków były prawidłowo dokumentowane.

Monitoring pomieszczeń Zakładu był prowadzony zgodnie z obowiązującymi przepisami, a jego zapis był odpowiednio zabezpieczony przed utratą, uszkodzeniem lub zniszczeniem, a także dostępem osób nieuprawnionych.

Stwierdzone nieprawidłowości, polegające na nierzetelnym prowadzeniu wykazu podmiotów upoważnionych do pobytu bez przepustki na terenie Zakładu oraz na nierzetelnym dokumentowaniu ich wejścia i wyjścia, nie miały istotnego wpływu na stan bezpieczeństwa w Zakładzie i zostały usunięte w trakcie kontroli. Od 9 września 2022 r., po zmianie przepisów, liczebność pracowników na nocnej zmianie, którzy byli zatrudnieni w ochronie była niższa od wymaganej. Także ilość izb: adaptacyjnych i izolacyjnych nie odpowiadała wymogom wynikającym z rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Istniejące izby były natomiast odpowiednio i prawidłowo

wyposażone, a tryb umieszczania w nich wychowanków oraz dokumentowanie tych zdarzeń, był zgodny z obowiązującymi przepisami. Powiadomianie właściwych organów o dwóch zdarzeniach nadzwyczajnych, do których doszło w Zakładzie w kontrolowanym okresie, było prawidłowo realizowane i dokumentowane.

W sposób zgodny z obowiązującymi przepisami ponoszono wydatki związane z bezpieczeństwem i ochroną Zakładu.

OBSZAR

2. Działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

Opis stanu faktycznego

2.1. Działalność resocjalizacyjna Zakładu była prowadzona w oparciu o plany pracy, o których mowa w § 12 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP, przyjmowane na poszczególne lata objęte kontrolą. Ww. plany zostały opracowane przez Dyrektora przy współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze w Zakładzie oraz zaopiniowane przez Radę Zakładu.

W planach uwzględniono zadania do realizacji w obszarach funkcjonowania zakładu, wskazując m.in.: szkolenie ogólnokształcące i zawodowe w ramach planowanego procesu dydaktyczno-wychowawczego Zakładu; kształtowanie u wychowanków społecznie akceptowanych postaw, przekonań i dążeń życiowych; budzenie i rozwijanie u nieletnich dążeń doskonalenia i samokształcenia oraz poczucia własnej wartości i godności; kształtowanie dyscypliny zewnętrznej i wewnętrznej wychowanków oraz poczucia odpowiedzialności za postępowanie własne i zespołu; kształtowanie umiejętności kulturalnego i pożytecznego spędzania czasu wolnego, budzenie i rozwijanie indywidualnych zainteresowań; kształtowanie umiejętności przygotowujących do życia w rodzinie, w zakładzie pracy i w środowisku; nawiązywanie i rozwijanie kontaktów i współpracy z rodzicami i opiekunami wychowanków.

Realizacja ww. zadań miała być zapewniona m.in. poprzez: podejmowanie działań wychowawczych w celu dokładnego poznania osobowości i stopnia demoralizacji wychowanka; planowanie i organizowanie zajęć wychowawczych, zapewniających efektywność realizacji celów resocjalizacyjnych; doskonalenie systemu indywidualnego programu resocjalizacji, jego korygowanie, modyfikowanie w miarę postępów wychowawczych jakie czynią nieletni; prowadzenie wywiadów środowiskowych w miejscu zamieszkania wychowanka; współpracę z rodziną i jej pedagogizację w czasie wizyt; wspieranie prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego; stały, aktywny udział wychowanków w planowanych zajęciach wychowawczych i kołach oraz zespołach zainteresowań; umożliwienie i tworzenie warunków samodoskonalenia i pracy nad sobą; organizację zespołów wyrównawczych dla uczniów mających trudności z uczeniem się i rewalidacyjnych.

W planach pracy na każdy rok uwzględniono udzielanie wychowankom i ich rodzicom psychologiczno-pedagogicznej oraz psychiatrycznej, co było zgodne z § 12 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 571-647, 734-808)

Plan pracy na rok szkolny 2022/2023 został przyjęty 26 sierpnia 2022 r., zatem przed wejściem w życie rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP określającego szerszy⁷², niż wcześniej przyjęty zakres.

⁷² Od 9 września 2022 r. plan pracy powinien uwzględniać kwestie dotychczas niewskazane w Planie Pracy Zakładu, m.in.: kalendarium imprez i uroczystości; wykaz realizowanych programów; przydział czynności i zadań dodatkowych nauczycieli; plan ewaluacji wybranych obszarów działalności zakładu; sposób realizacji wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku.

(akta kontroli str. 571-647)

2.2. W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie udzielano pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz psychiatrycznej. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Zakładu Poprawczego⁷³, zadania w tym zakresie realizował zespół diagnostyczno-korekcyjny, do którego zadań należały, m.in.: udzielanie pomocy wychowankom nowo przybyłym do zakładu – psychologiczne wspieranie w okresie adaptacyjnym w celu zapewnienia poczucia bezpieczeństwa; rozpoznawanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wychowanków, poprzez diagnozę; opracowywanie indywidualnych planów resocjalizacji z udziałem wychowanków i innych pracowników zakładu oraz ich modyfikacja nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy; kwalifikowanie wychowanków do odpowiednich form pomocy psychologiczno-pedagogicznej z uwzględnieniem ich deficytów dydaktycznych i rozwojowych; podejmowanie działań interwencyjnych i mediacyjnych w sytuacjach zagrażających i konfliktowych; udzielanie wychowankom indywidualnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej (porady psychologiczne, działania reedukacyjne, terapia krótko i długoterminowa, terapia pedagogiczna); prowadzenie specjalistycznych zajęć grupowych; prowadzenie oddziaływań profilaktycznych i terapeutycznych wobec wychowanków zagrożonych uzależnieniem i uzależnionych; udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej rodzicom wychowanków; sporządzanie opinii psychologiczno-pedagogicznych na potrzeby sądów i innych upoważnionych instytucji; opiniowanie wniosków o zastosowanie środka dyscyplinarnego; udział w przygotowaniu wychowanków do warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego lub umieszczenie poza zakładem; udział w przygotowaniu wychowanka do opuszczenia zakładu z mocy ustawy (kończącego 21 lat); opieka nad wychowankiem przebywającym w mieszkaniu adaptacyjnym.

(akta kontroli str. 19-20)

Zgodnie z § 37 ust. 4 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, a wcześniej w myśl, obowiązującego do 31 sierpnia 2022 r., § 15 ust. 4 rozporządzenia w sprawie ZP, regulamin określa organizację i funkcjonowanie innych działów realizujących zadania zakładu. W obowiązującym w okresie objętym kontrolą Regulaminie Organizacyjnym Zakładu Poprawczego określono przede wszystkim zadania zespołu diagnostyczno-korekcyjnego nie odnosząc się do organizacji jego pracy, tj. celów i zasad funkcjonowania zespołu, zakresu przypisanych działań i uprawnień oraz obowiązków poszczególnych, tworzących zespół pracowników.

Zdaniem NIK, uregulowanie kwestii, o których mowa wyżej przyczyniłoby się do skutecznej realizacji zadań związanych z udzielaniem wychowankom pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Zasady udzielania pomocy pedagogiczno-psychologicznej określono w ramach opracowanych dla psychologa i każdego z pedagogów: zakresów obowiązków służbowych, zakresów czynności i opisów stanowisk pracy.

(akta kontroli str. 11-28, 648-670)

Specjaliści pracowali w oparciu o plany pracy na poszczególne lata szkolne, tworzone dla każdego z nich, jak również dla całego zespołu diagnostyczno-korekcyjnego. Określały one formy i zakres udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wskazując w szczególności zajęcia psychoedukacyjne i specjalistyczne: (m.in. korekcyjne, wyrównawcze, rewalidacyjne, socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym, porady dla wychowanków, konsultacje i warsztaty, działania mediacyjne i interwencyjne w sytuacjach zagrożeń i kryzysowych). Ww. plany wyznaczały również specjalistom zadania z zakresu wspomaganiania

⁷³ Sporządzonym przez Dyrektora Zakładu 2 lutego 2018 r., zatwierdzonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

indywidualnego rozwoju nieletniego, współpracy z rodziną i środowiskiem wychowanka, oraz wsparcie usamodzielniania, w tym kontakty z instytucjami.

(akta kontroli str. 671-808)

W skład zespołu diagnostyczno-korekcyjnego wchodziło dwóch pedagogów i psycholog posiadających dodatkowo kwalifikacje z zakresu mediacji oraz psychoterapii. Ww. specjaliści zatrudnieni byli na podstawie umów o pracę, a wymiar etatów wahał się od 2 (na 30 czerwca 2021 r.), przez 2,5 (od 31 marca 2020 r. do 31 marca 2021 r. oraz od 30 września 2021 r. do 30 czerwca 2022 r.) do 2,59 (od 31 marca 2019 r. do 31 grudnia 2019 r.). Od 30 września 2022 r., do dnia zakończenia kontroli były trzy etaty specjalistów. W zależności od ww. zatrudnienia oraz stanu ewidencyjnego wychowanków, w okresie objętym kontrolą, na jednego specjalistę przypadało od 3,2 do 5 wychowanków.

(akta kontroli str. 826, 836-843)

Obowiązkiem Zespołu było dokumentowanie swojej pracy w formie dzienników pracy. Prowadzono dzienniki ogólne i specjalistyczne. Specjalistyczne odnoszą się do konkretnych programów i dotyczą okresu ich prowadzenia. Wskazują datę, treść i tematykę zajęć oraz nazwiska biorących udział wychowanków. Ogólne dzienniki zajęć były prowadzone indywidualnie dla każdego ze specjalistów, na każdy dzień, przy czym wpisy dotyczyły godzin pracy, wykaz prowadzonych zajęć i podejmowanych czynności (w przypadku indywidualnej pracy z wychowankiem wskazywały również wychowanka).

(akta kontroli str. 19-20, 955-958)

Pedagog Zakładu wyjaśniła, że zakres działania zespołu, psychologa i pedagogów oraz udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej regulowały szczegółowe plany pracy.

(akta kontroli str. 955-958)

Szczegółowym badaniem objęto zakres udzielonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz psychiatrycznej w dwóch miesiącach czerwiec i grudzień każdego z lat objętych kontrolą oraz w styczniu 2023 r. W przedmiotowym okresie realizowano zajęcia programowe i specjalistyczne, m.in.: trening kontroli złości; wzmocnienie moralne; usamodzielnianie⁷⁴; doradztwo zawodowe⁷⁵; psychodrama (cztery zajęcia); Trening umiejętności społecznych (m.in. unikanie bójk); gra „Góra uczuć”; Trening Teta – SMR i Beta 1 (biofeedback); trening umiejętności społecznych; podstawy dobrej komunikacji; pomoc w uzyskaniu mieszkania; Wnioskowanie moralne (Dylemat Marka); zajęcia z wykorzystaniem gier terapeutycznych; praca związana z indywidualnymi programami usamodzielniania⁷⁶ (dalej: IPU); trening „300th Maxwella”; moje mocne i słabe strony (socjoterapia). W ww. okresach realizowano również pomoc psychologiczno-pedagogiczną w formie m.in.: indywidualnej pracy z wychowankiem; konsultacji; udziału w komisjach; badań własnych – badanie poczucia bezpieczeństwa oraz satysfakcji z żywienia; korespondencji z jednostkami zewnętrznymi; załatwiania spraw wychowanków; przygotowania osób do kontaktu z nowym wychowankiem; przyjmowania nowych

⁷⁴ W ramach programu omawiano m.in.: instytucje świadczące pomoc i wsparcie, pomoc socjalną, organizacje pozarządowe, poradnie; przebieg procedury usamodzielniania; obowiązki i prawa osoby ubiegającej się o pomoc na usamodzielnienie; naukę pisania pism urzędowych; zasady ubiegania się o pomoc na usamodzielnienie.

⁷⁵ W ramach programu omawiano m.in.: rolę pracy w życiu człowieka, rozwój osobisty, możliwości i predyspozycje zawodowe; poszukiwanie pracy, planowanie poszukiwania pracy, metody szukania pracy; tworzenie dokumentów aplikacyjnych; list motywacyjny a podanie, przygotowanie do rozmowy o pracę; świadczenie pracy, nawiązanie i rozwiązanie stosunku pracy, rodzaje umów o pracę; podstawowe prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy; przygotowanie do aplikowania o pracę; zasady i dokumenty związane z aplikowaniem o pracę.

⁷⁶ W ramach zajęć omawiano m.in. wzór IPU; sytuacja wychowanka w świetle dokumentów złożonych w poprzedniej placówce; opracowanie IPU;

wychowanków – rozmowy, dokumentacji; sporządzenie opinii do sądu i innych organów; prowadzenia konsultacji, rozmów i dokumentacji wychowanków opuszczających zakład; uzupełniania IPR wychowanków; obecności w grupie internatowej i obserwacji atmosfery w związku ze zdarzeniami; rozmów telefonicznych; konsultacji na temat zaistniałych sytuacji; bieżącego konsultowania spraw wychowawczych; opiniowania środków dyscyplinarnych; indywidualnych rozmów z wychowankami o charakterze terapeutycznym.

(akta kontroli str. 955-958)

Zakład Poprawczy w Trzemesznie posiadał pomieszczenie przeznaczone do realizacji zajęć psychologiczno-pedagogicznych. Znajdowało się ono w wydzielonej części internatu⁷⁷. Samo pomieszczenie, jak również wyposażenie zapewniały odpowiednie warunki do pracy z wychowankiem.

(akta kontroli str. 955-958, 1051-1055)

2.3. Dla każdego z objętych próbą⁷⁸ wychowanków Zakładu, działalność resocjalizacyjną prowadzono w oparciu o indywidualny plan resocjalizacji⁷⁹ oraz będącą jego elementem, indywidualną diagnozę. Zgodnie z § 59 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP, a później z § 17 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie pobytu nieletnich w zakładach poprawczych⁸⁰, dokumenty te były opracowane przez funkcjonujący w Zakładzie zespół diagnostyczno-korekcyjny oraz pracowników zakładu (kierownika internatu, nauczycieli praktycznej nauki zawodu, nauczycieli szkoły, wychowawców) przy udziale wychowanka, którego dotyczyły.

W skrajnych przypadkach IPR opracowywany był w okresie 32 i 34 dni po przyjęciu wychowanka do Zakładu, co opisane zostało także w sekcji „stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 809-812, 943-944)

W objętej badaniem dokumentacji 12 wychowanków nie było przypadku, w którym wychowanek odmówił udziału w opracowywaniu IPR. Plany oddziaływań, stanowiące elementy IPR były każdorazowo podpisane przez wychowanka, a w aktach znajdowało się jego oświadczenie o aktywnym udziale w omawianiu zamierzeń resocjalizacyjnych dotyczących pobytu w Zakładzie, zawartych w IPR.

(akta kontroli str. 809-812, 943-944)

Indywidualne plany resocjalizacji obejmowały: dane identyfikacyjne wychowanka (w tym wskazanie poziomu szkolnego); historię pobytu w innych placówkach; popełnione czyny przestępcze oraz sprawy w toku; charakterystykę środowiska rodzinnego wychowanka; analizę trudności wychowawczych, przebiegu nauki szkolnej oraz procesu demoralizacji; diagnozę w oparciu o badania psychiatryczne, pedagogiczne i psychologiczne; plan oddziaływań wychowawczych; plan oddziaływań edukacyjnych; plan oddziaływań opiekuńczych; okresowe modyfikacje IPR (planów oddziaływań); udział środowiska rodzinnego w procesie integracji społecznej i usamodzielnienia wychowanka; program przygotowania wychowanka do życia po zwolnieniu z Zakładu; informacje dotyczące funkcjonowania wychowanka podczas urlopów i przepustek; karty usamodzielnienia wychowanka; kontakty z PCPR - realizacja usamodzielnienia; karty ocen.

(akta kontroli str. 809-812, 943-944)

⁷⁷ Znajdowało się ono w części internatu, w której nie było pokoi wychowanków. W sąsiedztwie znajdowały się m.in. kaplica, gabinet Dyrektora Internatu, pomieszczenie pracownika ochrony.

⁷⁸ Szczegółowym badaniem objęto dokumentację 12 najdłużej przebywających w Zakładzie wychowanków.

⁷⁹ Dalej: IPR.

⁸⁰ Dz. U. poz. 1891, dalej: rozporządzenie w sprawie pobytu w ZP.

IPR podlegał modyfikacji wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji, jednak w siedmiu z 12 analizowanych przypadków, stwierdzono odstępy czasu większe niż sześć miesięcy, co zostało także opisane w sekcji „stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 809-812)

Objęte szczegółowym badaniem plany resocjalizacji były realizowane zgodnie z przyjętymi założeniami, tj.: wychowankowie uczestniczyli w przewidzianych nich rodzajach i formach oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych jak również kierunkach i formach nauczania oraz kształcenia zawodowego; podejmowano wobec nich działania zmierzające do nawiązania współpracy z rodziną nieletniego i innymi osobami w celu doprowadzenia do integracji społecznej wychowanków oraz do usamodzielnienia się.

(akta kontroli str. 809-812, 943-944)

Pedagog Zakładu wyjaśniła, że główną trudnością w realizacji planu resocjalizacji było nastawienie samych wychowanków, na które duży wpływ miały sytuacje rodzinne, kwestie opuszczania Zakładu oraz relacje i kontakty z innymi wychowankami. Pedagog Zakładu podkreśliła, że wychowankowie wykazują niskie zainteresowanie formami terapeutycznymi. Stąd działania terapeutyczne są realizowane w ramach innych zajęć tak, aby „przemycić” w nich aspekty i działania. IPR są tworzone przy udziale wychowanka, stąd wie on i zgadza się co w nim jest. Może nie wyrazić zgody na udział (np. w terapii uzależnień). Zakład zachęca i próbuje przekonać do udziału, ale nie zmusza do terapii. Nie można jej wymusić. Nie przyniosłoby to żadnych efektów.

(akta kontroli str. 809-812, 943-944, 955-958)

2.4. Z dokumentacji 11 nieletnich (spośród 12 objętych próbą do badania), wynikało, że Zakład informował rodziców lub opiekunów prawnych, co najmniej dwa razy w roku, o postępach w resocjalizacji wychowanka lub o zachowaniu nieletniego. Każdorazowo nastąpiło to w formie pisma. W jednym z 11 wskazanych wyżej przypadków, po rozpoznaniu sytuacji rodzinnej pełnoletniego wychowanka, zaprzestano przysyłania informacji - rodzice pozbawieni byli władzy rodzicielskiej, brak kontaktu z ojcem (korespondencja zwrócona), brak odpowiedzi od matki na przesyłaną korespondencję. Przesłanki i decyzję o zaprzestaniu przysyłania odnotowano w aktach.

W jednym przypadku stwierdzono brak ww. informacji, co zostało także opisane w sekcji: stwierdzone nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 809-812, 945)

2.5. Wychowankowie uczestniczyli w przewidzianych dla nich zajęciach resocjalizacyjnych, terapeutycznych, profilaktycznych oraz w zakresie doradztwa zawodowego. Były to m.in.: zajęcia profilaktyczne; biofeedback; terapeutyczne; rozwijanie procesów poznawczych; rozwijające zainteresowania; trening zastępowania agresji, zajęcia zmierzające do przygotowania do kontaktu z instytucjami pracy i pomocy społecznej; szkolenie indywidualne i grupowe w zakresie doradztwa zawodowego; socjoterapeutyczne, warsztaty intelektualne z wykorzystaniem gier terapeutycznych; szkolenie PUP w zakresie doradztwa zawodowego.

Uczestniczyli oni także w przewidzianych dla nich zajęciach edukacyjnych, zarówno w ramach szkoły, jak również nauki zawodu oraz kursach zawodowych podnoszących kwalifikacje. Wychowankowie, którzy ukończyli szkołę branżową, uczestniczyli w kursach kwalifikacyjnych jako absolwenci. Stwierdzono po jednym przypadku: w którym wychowanek pomimo ukończenia szkoły branżowej nie przystąpił do egzaminu zawodowego i nie uzyskał przez to uprawnień – przed egzaminem opuścił

Zakład z powodu ukończenia 21 lat, w którym wychowanek nie ukończył szkoły branżowej – był nieklasyfikowany w związku z ucieczką oraz w którym wychowanek za względu na wiek nie podlegał obowiązkowi szkolnemu, odmówił nauki w szkole, a w zajęciach warsztatowych uczestniczył jako absolwent.

(akta kontroli str. 809-812, 943-944)

Liczebność grup wychowawczych i oddziałów szkolnych, do którego zostali przypisani wychowankowie w poszczególnych latach szkolnych okresu objętego kontrolą była zgodna z rozporządzeniem w sprawie ZP i z rozporządzeniem w sprawie funkcjonowania ZP. Wynosiła w szkole od dwóch do czterech osób, w grupie wychowawczej w internacie od trzech do czterech osób. Stwierdzono jeden przypadek, w którym liczebność grupy warsztatowej w 2019 r. przekraczała dopuszczalny limit i wynosiła trzech wychowanków.

Dyrektor wyjaśnił, że przekroczony limit wychowanków w grupie warsztatowej spowodowany był względami organizacyjnymi i ekonomicznymi. Utworzenie dodatkowej grupy szkoleniowej dla jednego wychowanka generowałoby zwiększone koszty. Okres był krótkotrwały i trwał od 18 września 2019 r. do 4 grudnia 2019 r. Dyrektor wskazał, że wystąpił o zgodę na zorganizowanie zajęć warsztatowych w ten sposób do Ministra Sprawiedliwości i taką zgodę uzyskał – zatwierdzony aneks nr 1 do arkusza organizacji pracy Zakładu Poprawczego w Trzemesznie na rok szkolny 2019/2020 przewiduje utworzenie trzech grup warsztatowych dla siedmiu wychowanków.

(akta kontroli str. 959-1009)

Siedmiu (spośród 12 wychowanków, których dokumentacja objęta była objęta szczegółowym badaniem), w ramach przyznawanych w Zakładzie nagród (szczegółowo omówionych w pkt. 2.6) uzyskało zgodę na udział w imprezach zajęciach oświatowo-sportowych poza zakładem.

Były to wycieczki jednodniowe o charakterze kulturalnym (np. wycieczka turystyczna wraz z seansem filmowym w ramach projektów "Obraz świata w filmie i fotografii" i "Poznaj swój kraj, poznaj swoją okolicę"; zwiedzanie atrakcji turystycznych w ramach projektów "Obraz świata w filmie i fotografii" i "Poznaj swój kraj, poznaj swoją okolicę" - Panorama Raławicka i Sky Tower); oświatowe (np. regionalne miejsca pamięci narodowej, walk i męczeństwa; zwiedzanie miejsc pamięci w ramach projektu "Być żołnierzem" i "Poznaj swój kraj, poznaj swoją okolicę"); sportowe (np. kompleks basenowy Termy Maltańskie; zawody sportowe - ergometr wioślarski); rekreacyjne (np. wycieczka rowerowa; wyjazd na Cavaliadę do Poznania; jazda konna i dogoterapia w ramach projektu „Kontakt ze zwierzętami i możliwość bycia lepszym”); zwiedzanie miasta i seans filmowy).

(akta kontroli str. 809-812)

W okresie objętym kontrolą przyznano 18 nagród w formie zgody na udział w imprezach zajęciach oświatowo-sportowych poza zakładem, przy czym zrealizowano 14 wyjść. Jedna z nich została uchylona w formie środka dyscyplinarnego, trzy nie zostały zrealizowane.

Dyrektor wyjaśnił, że w jednym przypadku wychowanek zrezygnował z realizacji nagrody w formie udziału w seansie filmowym. Zgodnie z sugestią Dyrektora Zakładu, w porozumieniu z wychowankiem ten sam nauczyciel zrekomensował brak realizacji nagrody inną nagrodą. W drugim przypadku decydującym czynnikiem był znaczny wzrost zakażeń SARS-CoV-2 w kraju. W trzecim przypadku nie zrealizowano wniosku nagrodowego ze względu na niesprzyjające warunki atmosferyczne.

(akta kontroli str. 809-812, 947-948, 959-1009)

Dyrektor wskazał, że w ramach współpracy Zakładu z instytucjami wychowankowie m.in.: wykonywali w ramach wolontariatu różnorodne prace z metaloplastyki, drewna i przeznaczyli je na licytację; wykonali w ramach zajęć praktycznych metalowe serce na zbiórkę nakrętek; w ramach warsztatów szkolnych na bieżąco współpracowali z lokalnymi placówkami oświatowymi wykonując drobne naprawy i remonty sprzętów i mebli; w ramach zajęć wykonywali prace remontowe w stancy harcerskiej – w okresie wakacji wychowankowie korzystali z wypoczynku na terenie odnowionej stancy harcerskiej; w ramach obchodów Trzeciego Maja przygotowali uroczystą akademię połączoną z występami artystycznymi, wspólnie z uczniami trzemeszeńskich szkół, członków chóru młodzieżowego oraz zespołu pieśni i tańca.

(akta kontroli str. 959-1009)

2.6. W zakładzie obowiązywały procedury udzielania nagród i środków dyscyplinarnych wychowankom⁸¹ regulujące sposób i tryb wnioskowania, procedowania i przyznawania nagród i środków dyscyplinarnych. Zgodnie z ww. procedurami, wnioski o nagrody powinny być akceptowane przez kierownika właściwego działu i zatwierdzone przez Dyrektora Zakładu. W przypadku środków dyscyplinarnych, wniosek miał być składany do kierownika działu, w którym nastąpiło negatywne zdarzenie. Kierownik, po przeprowadzeniu rozmów z wychowankiem i wnioskodawcą miał zaopiniować wniosek, a następnie przekazać go do zespołu diagnostyczno-korekcyjnego w celu kolejnej analizy i następnego zaopiniowania. Zaopiniowany dwukrotnie wniosek trafiał do Dyrektora Zakładu w celu jego zatwierdzenia.

(akta kontroli str. 1043-1047)

W okresie objętym kontrolą, wychowankom, których dokumentację objęto szczegółowym badaniem, udzielano nagród w formie: rzeczowej (453 razy); pochwały (208 razy); pieniężnej (109 razy); podwyższenia kieszonkowego na okres miesiąca (53 razy); zgody na wykonanie przedmiotu lub usługi w warsztatach szkolnych na potrzeby nieletniego lub jego osób najbliższych (47 razy); zezwolenia na rozmowę telefoniczną na koszt zakładu (40 razy); zgody na udział w imprezach zajęciach oświatowo-sportowych poza zakładem (18 razy); udzielenia urlopu/przepustki (14 razy); skrócenia, zawieszenia lub darowania uprzednio wymierzonego środka dyscyplinarnego (10 razy); listu pochwalnego do sądu rodzinnego (sześć razy); listu pochwalnego do rodziców/opiekunów (jeden raz).

(akta kontroli str. 809-812, 947-948)

Przyznawanie ww. nagród odbywało się zgodnie z obowiązującymi w Zakładzie Procedurami. Udzielenie nagród prawidłowo odnotowano w księdze ewidencji nagród i środków dyscyplinarnych, wskazano przyczyny jej udzielenia, sporządzono ją na piśmie i włączono do akt osobowych wychowanka. Ewidencjonowano datę udzielenia, wnioskodawcę, podstawę prawną oraz czas trwania nagrody. Wpisy w księdze ewidencyjnej i w aktach wychowanka były spójne i zawierały m.in. daty wniosku i przyznania oraz czas trwania nagrody.

(akta kontroli str. 809-812, 947-948)

W okresie objętym kontrolą, na wychowanków, których dokumentację objęto szczegółowym badaniem, nakładano środki dyscyplinarne w formie: obniżenia kieszonkowego na okres miesiąca (63 razy); cofnięcia zgody albo nieudzielenia zgody na korzystanie z Internetu lub gier komputerowych na wskazany okres (50 razy); nagany (20 razy); cofnięcia zgody albo nieudzielenia zgody na udział w imprezach, zajęciach oświatowych i sportowych oraz szkoleniach poza zakładem na wskazany okres (cztery razy); zawiadomienia sądu o niewłaściwym zachowaniu

⁸¹ Procedura 27 z 31 marca 2017 r. oraz Procedura 26 z 1 października 2022 r.

wychowanka (cztery razy); zawiadomienie rodziców (opiekunów) o niewłaściwym zachowaniu wychowanka (trzy razy); upomnienia (dwa razy); cofnięcia zgody albo nieudzielenia zgody na rozmowy telefoniczne na koszt zakładu na wskazywany okres (jeden raz).

(akta kontroli str. 809-812, 947-948)

Udzielanie ww. środków dyscyplinarnych odbywało się zgodnie z obowiązującymi w Zakładzie Procedurami. Decyzja dyrektora o zastosowaniu środka dyscyplinarnego była podejmowana po wysłuchaniu wychowanka, zapoznaniu się z uwagami oraz opiniami kierownika działu i zespołu diagnostyczno-korekcyjnego. W przypadku odmowy podpisu przez wychowanka, fakt ten był odnotowywany w dokumentacji. Udzielenie środka dyscyplinarnego było każdorazowo ewidencjonowane w księdze ewidencji nagród i środków dyscyplinarnych, przy czym odnotowano datę udzielenia, wnioskodawcę, podstawę prawną oraz czas trwania środka dyscyplinarnego. Wychowanka pouczone o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad zakładem.

(akta kontroli str. 809-812, 947-948)

Wpisy w księdze ewidencyjnej i w aktach wychowanka były spójne, przy czym zawierały daty wniosku i przyznania oraz czas trwania środka dyscyplinarnego. W dokumentacji Zakładu nie odnotowywano daty (lub okresu) zdarzenia/zachowania, stanowiącego podstawę zastosowania środka dyscyplinarnego, co zostało szerzej omówione w sekcji stwierdzonych nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 809-812, 947-948, 959-1009)

2.7. Zakład podejmował działania zmierzające do nawiązania współpracy z rodziną wychowanka i innymi osobami lub podmiotami w celu doprowadzenia do jego integracji społecznej oraz do usamodzielnienia się. Każdy z wychowanków posiadał opracowany i zatwierdzony przez właściwy ośrodek pomocy społecznej indywidualny program usamodzielnienia oraz miał wyznaczonego opiekuna usamodzielnienia.

(akta kontroli str. 809-812, 949)

Sześciu wychowanków brało udział w zajęciach zmierzających do przygotowania do kontaktu z instytucjami pracy i pomocy społecznej, a jeden brał udział w indywidualnych spotkaniach dot. usamodzielniania. Pięciu wychowanków brało udział w indywidualnych, natomiast trzech w grupowych spotkaniach z zakresu doradztwa zawodowego. Trzech wychowanków uczestniczyło w szkoleniu PUP w zakresie doradztwa zawodowego.

(akta kontroli str. 809-812, 949)

Wobec każdego z 12 wychowanków, których dokumentację objęto szczegółowym badaniem, przeprowadzono badanie sytuacji rodzinnej i wywiad środowiskowy, jak również prowadzono z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej korespondencję dotyczącą usamodzielnienia, m.in. w zakresie indywidualnych programów usamodzielnienia i asystentów usamodzielnienia w okresie ich tworzenia lub modyfikacji. W miarę możliwości i chęci współpracy z ich strony, kontaktowano się z rodziną wychowanka (matka, ojciec, rodzeństwo, inni spokrewnieni) w celu zebrania informacji o potrzebach wychowanka po zwolnieniu oraz rozpoznania możliwości jego wsparcia, zwłaszcza w zamieszkaniu. Wywiad środowiskowy przeprowadzany był po przyjęciu wychowanka do Zakładu oraz ponownie, przed udzieleniem wychowankowi urlopu lub przepustki i w związku ze zbliżającym się opuszczeniem Zakładu.

(akta kontroli str. 809-812, 949)

Stwierdzono trzy przypadki, w których Zakład kontaktował się z właściwymi ośrodkami pomocy społecznej w ramach pomocy wychowankowi w uzyskaniu lokalu socjalnego.

Ponadto w jednym przypadku Zakład prowadził korespondencję dotyczącą organu pobierającego świadczenie 500+, które było należne wychowankowi (pobierał je instytucjonalny opiekun prawny). W kolejnych dwóch zorganizowano wyjazd z wychowankiem w celu rozpoznania miejsca pobytu (sytuacja lokalowa, bytowa, możliwość zatrudnienia), a także prowadzono korespondencję z PUP w sprawie pomocy w zatrudnieniu wychowanka.

Zakład korespondował w sprawach zakwaterowania wychowanka po opuszczeniu Zakładu z dwoma fundacjami, przy czym jedna z nich wycofała się z udzielonej wcześniej obietnicy pomocy dwa tygodnie przed opuszczeniem przez wychowanka Zakładu (statut przewidywał pomoc osobom zameldowanym we Wrocławiu, odmowa nastąpiła 23 lipca 2022 r., na dwa tygodnie przed planowanym opuszczeniem zakładu 3 sierpnia 2022 r.).

(akta kontroli str. 809-812, 949)

W okresie objętym kontrolą dwóm wychowankom dofinansowano zakup odzieży, w związku z planowanym opuszczeniem Zakładu, w łącznej wysokości 328 zł. Jednemu wychowankowi zaoferowano skorzystanie z posiadanego przez Zakład mieszkania adaptacyjnego.

W dokumentacji siedmiu z 12 wychowanków, których objęto szczegółowym badaniem odnotowano przyznanie podwyższenia kieszonkowego na łączną kwotę 1 185,41 zł, które wskazano jako wydatki związane ze wsparciem usamodzielnienie wychowanka dokonane z zastosowaniem § 81 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 809-812, 949)

Zakład realizował obowiązek przekazania wychowankowi informacji niezbędnych przed jego zwolnieniem, tj. dotyczących uzyskania niezbędnych dokumentów, o przysługującej nieletniemu pomocy w usamodzielnianiu oraz o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym.

Brak odnotowywania ww. kwestii w indywidualnej dokumentacji wychowanków został szerzej omówiony w sekcji stwierdzonych nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 809-812)

2.8. W poszczególnych latach okresu 2019-2022 wydatki Zakładu wyniosły odpowiednio: 5 637,3 tys. zł; 6 110,6 tys. zł; 6 250,2 tys. zł; 6 868,1 tys. zł. Wynagrodzenia osobowe pracowników wyniosły odpowiednio: 1 261 tys. zł; 1 341,6 tys. zł; 1 396 tys. zł; 1 638,8 tys. zł. Wydatki na zakup materiałów i wyposażenia wyniosły odpowiednio: 282,6 tys. zł; 186,6 tys. zł; 151,1 tys. zł; 286 tys. zł, natomiast na zakup usług remontowych odpowiednio: 48,3 tys. zł; 76,2 tys. zł; 73,7 tys. zł; 117,8 tys. zł. Wydatki na zakupy inwestycyjne wyniosły odpowiednio: 35,5 tys. zł; 270 tys. zł; 120 tys. zł; 94,1 tys. zł.

(akta kontroli str. 813-825)

Średnia wysokość wydatków na jednego wychowanka⁸² wynosiła w latach 2019-2022 odpowiednio 445,28 tys. zł; 591,54 tys. zł; 674,98 tys. zł; 644,89 tys. zł.

(akta kontroli str. 825)

2.9. Na dzień 16 stycznia 2023 r., w Zakładzie łączne zatrudnienie wynosiło 50,58 etatów z czego 13 etatów to pracownicy ochrony; 20,38 to pracownicy pedagogiczni; trzy etaty pedagogów i psychologów; 14,3 etatów pozostałych pracowników.

(akta kontroli str. 826)

⁸² W oparciu o średni roczny stan ewidencyjny sprawozdawany przez Zakład do Ministerstwa Sprawiedliwości.

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W próbie 12 analizowanych dokumentacji wychowanków stwierdzono dwa przypadki opracowania IPR po upływie 34⁸³ i 32⁸⁴ dni od przyjęcia wychowanka do Zakładu, co nie sprzyjało podejmowaniu odpowiednich kroków w procesie resocjalizacji tych wychowanków.

(akta kontroli str. 809-812)

Dyrektor Zakładu potwierdził, że w Zakładzie nie ustalono regulacji określającej termin na sporządzenie IPR, a obowiązywała jedynie ustnie ustalona zasada, by indywidualny plan resocjalizacji był opracowany w ciągu miesiąca pobytu wychowanka w placówce.

Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że opracowanie indywidualnego planu resocjalizacji jest procesem złożonym, wymagającym zbierania informacji o wychowanku oraz jego obserwacji, w tym podczas pobytu w grupie wychowanków, internatowej, szkolnej, warsztatowej. W proces ten zaangażowani są pedagog i psycholog, inni pracownicy oraz wychowanek. Według praktyki przyjętej w Zakładzie, wychowanek ma prawo wprowadzać uwagi i poprawki do IPR, a ostatecznie sygnuje go własnym podpisem. Data figurująca na dokumencie była więc nie tyle datą opracowania IPR przez pracowników co datą przedstawienia ich wychowankowi do ostatecznej akceptacji.

Dyrektor wskazał, że w przypadku wychowanka przyjętego 3 lipca 2019 r., na etapie opracowywania dokumentacji miała miejsce dłuższa nieobecność jedynego zatrudnionego wówczas w placówce pedagoga oraz urlopy wychowawcy prowadzącego, dyrektora szkół, kierownika internatu. Nadto wychowanek na początku pobytu, w okresie omawiania IPR przejawiał raczej postawę nieufną i wymagał dodatkowych rozmów. W przypadku wychowanka przyjętego 25 października 2019 r., opracowanie IPR zbiegło się również z długotrwałą absencją chorobową jedynego zatrudnionego wówczas w placówce pedagoga oraz nieobecnością dyrektora. Nadto sytuacja życiowa wychowanka była skomplikowana i wymagała dokładnego rozpoznania.

Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że w okresie poprzedzającym sporządzenie IPR, proces resocjalizacji był realizowany w oparciu o „Wskazówki do pracy z nowym wychowankiem” będące częścią „Notatki z rozmowy wstępnej. Charakterystyka wstępna”, zawierającej informacje o charakterze diagnozy, w tym o powodach przeniesienia wychowanka, informację o rodzinę, opis przebiegu demoralizacji, informacje o poziomie intelektualnym, cechach osobowości, deficytach rozwojowych oraz wskazania do pracy z nowym wychowankiem.

(akta kontroli str. 1055-1066)

2. Indywidualny plan resocjalizacji powinien być modyfikowany wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji, nie rzadziej niż co 6 miesięcy – § 59 ust. 5 rozporządzenia w sprawie ZP; § 17 ust. 4 rozporządzenia w sprawie pobytu w ZP. Plany były modyfikowane w lutym i wrześniu (dwa razy w październiku), w dokumentacji siedmiu wychowanków objętych szczegółowym badaniem stwierdzono odstęp pomiędzy modyfikacjami przekraczający sześć miesięcy: trzy przypadki, w których IPR zmodyfikowany 28 lutego 2022 r. został ponownie zmieniony 30 września 2022 r. (termin przekroczono o miesiąc); dwa przypadki, w których IPR zmodyfikowany 12 lutego 2021 r. został ponownie zmieniony 29 września 2021 r. (termin przekroczono o miesiąc); IPR zmodyfikowany 15 lutego 2021 r. został ponownie zmieniony

⁸³ Wychowanek przyjęty 3 lipca 2019 r., IPR opracowano po 34 dniach, tj. 6 sierpnia 2019 r.

⁸⁴ Wychowanek przyjęty 25 października 2019 r., IPR opracowano po 32 dniach, tj. 26 listopada 2019 r.

30 września 2021 r. (termin przekroczone o miesiąc); IPR zmodyfikowany 24 lutego 2022 r. został ponownie zmieniony 30 września 2022 r. (termin przekroczone o miesiąc); IPR zmodyfikowany 26 lutego 2020 r. został ponownie zmieniony 14 października 2020 r. (termin przekroczone o dwa miesiące).

(akta kontroli str. 809-812, 943-944)

Dyrektor wyjaśnił, że modyfikacje IPR wychowanków w Zakładzie odbywały się zaraz po zakończeniu I semestru danego roku szkolnego oraz po rozpoczęciu nowego roku szkolnego. Od 2017 r. dwa razy w ciągu roku - biorąc pod uwagę modyfikacje IPR-ów wychowanków - powoływane są przez Dyrektora Zakładu, na wniosek pracowników zespołu korekcyjno-diagnostycznego i Kierownika internatu, Zespoły Wychowawcze. Zespoły te zbierają się w miesiącu lutym i wrześniu. Uznano, iż skoro w rozporządzeniu jest mowa o terminie nie rzadszym niż 6 miesięcy to może on również dotyczyć okresu 7 miesięcy. Kontrola przeprowadzona przez Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich na początku 2018 r. oraz kontrola Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w połowie 2022 r. nie wskazały na nieprawidłowość przyjętego rozwiązania, stąd dalsze stosowanie tych okresów modyfikacji Indywidualnych Planów Resocjalizacji (IPR) wychowanków.

W roku 2023 skorygowano tę zasadę i Zespoły Wychowawcze będą powołane w miesiącu marcu i wrześniu.

(akta kontroli str. 959-1009)

3. Zakład informuje rodziców (opiekunów) co najmniej dwa razy w roku o postępach w resocjalizacji wychowanka – § 60 rozporządzenia w sprawie ZP; § 19 rozporządzenia w sprawie pobytu w ZP. Z dokumentacji dotyczącej jednego spośród 12 objętych próbą wychowanków wynikało, że rodzice tego wychowanka przyjętego do Zakładu 11 marca 2019 r., przez cały 2019 rok nie byli informowani o jego postępach w resocjalizacji. Informacja taka została przekazana dopiero pismem z 27 lutego 2020 r. Wychowanek został skreślony z ewidencji Zakładu 18 marca 2020 r.

(akta kontroli str. 809-812, 945)

Dyrektor wyjaśnił, że Zakład wysyła informacje do rodziców 2 razy w roku – w lutym – po zakończonym I semestrze roku szkolnego oraz we wrześniu na początku nowego roku szkolnego. Wspomniany wychowanek, kiedy przybył do placówki w marcu 2019 r., był to czas po okresie wysyłania informacji do rodziców. Następnie we wrześniu 2019 r. nie została przekazana informacja do matki o postępach w resocjalizacji

w formie pisemnej, gdyż na dany czas nie było znane miejsce pobytu matki⁸⁵. W związku z trudną sytuacją rodzinną wychowanka, postanowiono o niewysyłaniu informacji w tym czasie. W lutym 2020 r. wysłano informację za kolejny okres do matki wychowanka. Obowiązek przesyłania informacji o postępach w resocjalizacji wygaś 18 marca 2020 r., w związku ze skreśleniem wychowanka z ewidencji Zakładu.

(akta kontroli str. 959-1009)

4. Wpisy w księdze wniosków dyscyplinarnych, jak i akta wychowanków zawierały wyłącznie daty wniosku i przyznania oraz czas trwania środka dyscyplinarnego, bez wskazywania daty (lub okresu) zdarzenia/zachowania, stanowiącego podstawę zastosowania środka dyscyplinarnego.

Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że w arkuszu spostrzeżeń o wychowanku zawarta jest informacja dotycząca jego postawy i zachowania, oraz powodów zastosowania środka dyscyplinarnego. Podkreślił, że w każdym przypadku, kiedy pracownik podejmuje decyzję o zastosowaniu wobec wychowanka środka dyscyplinarnego,

⁸⁵ Informacja o braku znanego miejsca pobytu została przekazana przez rodzeństwo, w trakcie rozmowy telefonicznej dotyczącej ewentualnego udzielenia wychowankowi urlopu w okresie świątecznym.

w pierwszej kolejności informuje wychowanka niezwłocznie po wystąpieniu zachowania niewłaściwego ustnie o zaistniałej sytuacji i podjętej decyzji. Kolejnym krokiem jest wypisanie wniosku wychowankowi. Wychowanek własnoręcznie podpisem potwierdza przyjęcie do wiadomości/zaznajomienie się z zastosowanym środkiem dyscyplinarnym – rodzaj środka, jego wymiar i pozostałe dane określone w druku wniosku. Może się zdarzyć, że wychowanek odmówi złożenia podpisu pod papierową wersją środka dyscyplinarnego. Ostatecznie wszystkie środki dyscyplinarne z danego tygodnia są ogłaszane wychowankom w komunikacie, który jest przedstawiany wychowankom w każdy wtorek o godzinie 14.00, podczas apelu popołudniowego. Komunikat przygotowywany jest przez pracowników zespołu diagnostyczno-korekcyjnego.

(akta kontroli str. 809-812, 947-948, 959-1009)

NIK wskazuje, że udzielenie środka dyscyplinarnego powinno być wyczerpująco odnotowywane w indywidualnej dokumentacji tego wychowanka, aby wynikał z niej całokształt podejmowanych wobec niego działań – zarówno wychowawczych, psychologiczno-pedagogicznych, resocjalizacyjnych, jak również formalnych. Niezamieszczenie informacji o dacie zdarzenia skutkującego zastosowaniem środka dyscyplinarnego nie sprzyja wywiązywaniu się przez dyrektora Zakładu z obowiązku niezwłocznego stosowania środka dyscyplinarnego wynikającego z przepisów art. 95ce § 4 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i art. 264 ust. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji.

5. Zakład nierzetelnie dokumentował przekazanie wychowankowi informacji niezbędnych przed jego zwolnieniem.

Odpowiednio, na podstawie § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP oraz § 14 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie pobytu w ZP, w celu przygotowania wychowanka do zwolnienia Zakład, co najmniej 6 miesięcy przed jego zwolnieniem, powinien udzielić wychowankowi informacji dotyczących wyrobienia niezbędnych dokumentów, o przysługującej wychowankowi pomocy w usamodzielnianiu, o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym.

Ww. działania zostały zrealizowane, jednak nie zostały to odnotowane w dokumentacji indywidualnej wychowanków.

(akta kontroli str. 809-812)

Dyrektor wyjaśnił, że informowanie wychowanka na temat wyrobienia niezbędnych dokumentów oraz o przysługującej mu pomocy w usamodzielnianiu realizowane jest w ramach zajęć grupowych i zajęć indywidualnych „Przygotowanie wychowanków do kontaktów z instytucjami rynku pracy i pomocy społecznej oraz usamodzielnienia”, „Indywidualne doradztwo zawodowe”. Realizacja poszczególnych tematów zajęć i udział w nich poszczególnych wychowanków dokumentowana jest w dziennikach ww. zajęć. Tematyka przysługującej wychowankowi pomocy w usamodzielnianiu oraz wyrobienia niezbędnych dokumentów (łącznie z pomocą przy ich sporządzaniu) jest poruszana w szczególności podczas ww. zajęć indywidualnych zwłaszcza z wychowankami, którzy mają w najbliższym czasie opuścić placówkę.

Informowanie o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym realizowane jest w trakcie zajęć indywidualnych z wychowankiem na przykład realizowanych przez zespół diagnostyczno-korekcyjny lub wychowawców i odnotowywane w dokumentacji pracy tych osób.

(akta kontroli str. 959-1009)

NIK wskazuje, że w dokumentacji osobowej wychowanka powinien być odnotowywany całokształt podejmowanych wobec niego działań – zarówno wychowawczych, psychologiczno-pedagogicznych, resocjalizacyjnych, jak również

OCENA CZĄSTKOWA

formalnych. Dokumentacja taka jest np. przekazywana wraz z wychowankiem do innych placówek i z niej czerpana jest wiedza o wychowanku. Dla kolejnej placówki, źródłem takiej wiedzy nie mogą być zatem dzienniki zajęć.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna i psychiatryczna była udzielana przez Zakład adekwatnie do potrzeb, w zakresie wynikającym z zaplanowanych działań.

Realizowana działalność resocjalizacyjna była prowadzona na podstawie opracowanych rocznych planów pracy oraz w oparciu o indywidualną diagnozę i indywidualny plan resocjalizacji wychowanka, przy czym stwierdzono dwa przypadki opóźnienia w opracowaniu planu dla nowo przyjętych wychowanków. Modyfikacja indywidualnych programów resocjalizacji była dokonywana co najmniej dwa razy do roku, jednak w ośmiu przypadkach z 33 badanych stwierdzono przekroczenie sześciomiesięcznego okresu o jeden lub dwa miesiące.

W trakcie procesu resocjalizacji umożliwiano wychowankom kształcenie ogólne i zawodowe, a także udział w zajęciach o charakterze kulturalnym, oświatowym, sportowym i rekreacyjnym, także poza Zakładem.

Zakład współpracował z instytucjami powołanymi do udzielania pomocy w usamodzielnianiu się wychowanków oraz wywiązał się ze swoich obowiązków w związku ze zwolnieniem nieletniego, jednak nierzetelnie dokumentował wykonanie wobec wychowanka obowiązków informacyjnych.

Nagrody i środki dyscyplinarne były przyznawane prawidłowo, przy czym nie odnotowywano daty zdarzenia stanowiącego podstawę zastosowania odpowiedniego środka dyscyplinarnego, co uniemożliwiało weryfikację niezwłoczności jego zastosowania.

Zakład wywiązał się z obowiązku informowania rodziców (opiekunów) co najmniej dwa razy w roku o postępach w resocjalizacji wychowanka lub o zachowaniu nieletniego, a nieprzekazanie ww. informacji miało charakter incydentalny.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK wnosi o:

Wnioski

1. Podjęcie działań w celu zapewnienia w Zakładzie liczby izb adaptacyjnych i izolacyjnych zgodnej z obowiązującymi przepisami.
2. Zapewnienie rzetelnego prowadzenia wykazu osób upoważnionych do wejścia bez przepustki na teren Zakładu i ewidencjonowania tych osób.
3. Podjęcie działań w celu zapewnienia na nocnej zmianie liczby pracowników ochrony zgodnej z obowiązującymi normami.
4. Terminowe aktualizowanie planu zabezpieczenia.
5. Opracowanie bez zbędnej zwłoki IPR przyjmowanych wychowanków oraz ich adekwatne modyfikowanie wraz z przebiegiem procesu resocjalizacji, jednak nie rzadziej niż co 6 miesięcy.
6. Zapewnienia prowadzenia dokumentacji indywidualnej wychowanków w sposób uwzględniający wszelkie zdarzenia i okoliczności zaistniałe w procesie ich resocjalizacji oraz zapewnienie informowania rodziców (opiekunów) wychowanków co najmniej dwa razy w roku o jej postępach.
7. Dostosowanie nazewnictwa używanego w dokumentacji dotyczącej ochrony w Zakładzie do nazewnictwa stosowanego w prawodawstwie po 9 września 2022 r.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, 9 maja 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontrolerzy
Tomasz Juskiewicz
Starszy Inspektor kontroli państwowej

Dyrektor
z up. Artur Piglas
p.o. Wicedyrektor

.....
podpis

.....
podpis

Mirosław Babkiewicz
Specjalista kontroli państwowej

.....
podpis